Załącznik nr 1 do
Zarządzenie nr 10/2026
Dyrektora Przedszkola nr 148
z dnia 17.09.2026

STANDARDY OCHRONY MAŁOLETNICH w Przedszkolu nr 148 „Mali Europejczycy" w Poznaniu

wydane na podstawie:

ustawy z dnia 13 maja 2016 roku o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich – art. 22b i następne tj. Dz. U. 2023 poz. 1304

Preambuła

Niniejsze Standardy Ochrony Małoletnich stanowią wyraz troski i zobowiązania naszej placówki wobec najważniejszego dobra, jakim są małoletni. Przyjęcie niniejszej Standardów to nie tylko obowiązek prawny, ale także świadomy krok w kierunku tworzenia bezpiecznego i wspierającego środowiska dla naszych podopiecznych. Jest ona fundamentem naszej etyki oraz moralnego i prawnego obowiązku zabezpieczenia małoletnich przed wszelkimi formami krzywdy.

Znajomość i praktyczne stosowanie Standardów to moralny i zawodowy obowiązek wszystkich pracowników i współpracowników JSO wynikający również z ogólnych przepisów prawa.

Rozdział 1.
Postanowienia ogólne

§ 1.

Celem Standardów przyjętych w JSO jest:

1. Uświadomienie wszystkim podmiotom, które uczestniczą w życiu JSO, jak istotne jest podejmowanie działań mających na celu ochronę małoletnich przed krzywdzeniem.
2. Określenie zakresów odpowiedzialności poszczególnych osób za bezpieczeństwo małoletnich pod opieką JSO.
3. Określenie działań edukacyjnych, profilaktycznych i interwencyjnych mających na celu zapewnienie małoletnim bezpieczeństwa.
4. Określenie a następnie podjęcie odpowiednich działań w przypadku podejrzenia krzywdzenia małoletnich lub bezpośredniego zagrożenia ich bezpieczeństwa.

§ 2.

Wszyscy pracownicy JSO kierują się jedną, główną zasadą - zawsze działają dla dobra małoletniego i z myślą o jego najlepszym interesie.

1. Wszystkie osoby wchodzące w skład personelu JSO traktują małoletnich z szacunkiem i zawsze biorą pod uwagę ich potrzeby. Wszyscy pracownicy, realizując te cele, działają zgodnie z prawem, wewnętrznymi przepisami JSO oraz zgodnie z własnymi umiejętnościami i kompetencjami.

§ 3.

Ilekroć w Standardach Ochrony Małoletnich jest mowa o:

1) **Standardach** [SOM]– należy przez to rozumieć Standardy Ochrony Małoletnich przyjęte w Przedszkolu nr 148 „Mali Europejczycy" w Poznaniu;
2) **Jednostkę Systemu Oświaty [JSO]**– należy przez to rozumieć Przedszkole nr 148 „Mali Europejczycy" w Poznaniu;
3) **Pracodawcy** – należy przez to rozumieć Przedszkole nr 148 „Mali Europejczycy" w Poznaniu;
4) **Małoletni** – należy przez to rozumieć każdą osobę, która nie jest pełnoletnia;
5) **Personel** – wszystkie osoby fizyczne, pełnoletnie, które podejmują działania na rzecz małoletnich pozostających pod opieką JSO; w tym zatrudnione w JSO, a także wolontariusze, praktykanci, oraz osoby z którymi zostały zawarte umowy cywilnoprawne, o współpracy i inne o podobnym charakterze;
6) **Pracownik** – osoba, którą łączy stosunek pracy z JSO;
7) **Nauczycielach** – należy przez to rozumieć także wychowawcę i innego pracownika pedagogicznego przedszkola, placówki i placówki doskonalenia nauczycieli;
8) **Wychowawcy** – należy przez to rozumieć nauczyciela, któremu opiece powierzono jeden oddział lub grupę małoletnich w JSO (np. grupę odbywającą zajęcia lub grupę przedszkolną);

9) **Rodzicach** – należy przez to rozumieć rodziców, a także prawnych opiekunów małoletniego lub osoby (podmioty) sprawujące pieczę zastępczą nad małoletnim;
10) **Dyrektorze** – należy przez to rozumieć kierownika JSO lub osobę go zastępującą; sprawującą nadzór nad realizacją Standardów;
11) **Radzie pedagogicznej** – należy przez to rozumieć organ kolegialny JSO w zakresie realizacji jej statutowych zadań dotyczących kształcenia, wychowania i opieki;
12) **Radzie rodziców** – należy przez to rozumieć Radę Rodziców JSO;
13) **Krzywdzeniu małoletnich** – należy przez to rozumieć każde zamierzone lub niezamierzone działanie, lub zaniechanie działania wobec małoletnich przez osoby fizyczne, które narusza jego dobra. Szczególnymi formami krzywdzenia intencjonalnego wymagającymi dodatkowej ochrony małoletnich jest przemoc (fizyczna, psychiczna, wykorzystanie seksualne, zaniedbanie);
14) **Zgodzie rodzica** – zgoda co najmniej jednego z rodziców. W przypadku rozpoznania braku porozumienia między rodzicami małoletniego wymagana jest zgoda obojga rodziców lub skierowanie sprawy do sądu rodzinnego.
15) **Osoba odpowiedzialna za Standardy** – dyrektor jednostki organizacyjnej lub osoba wyznaczona przez dyrektora JSO koordynująca realizacje Standardów;
16) **Osoba odpowiedzialna za Internet** - osoba wyznaczona przez dyrektora JSO sprawująca nadzór i koordynację działań realizacją Standardów w zakresie korzystania z Internetu;
17) **Osoba Godna Zaufania** - osoba wyznaczona przez dyrektora jednostki do przyjmowania zgłoszeń w sprawach objętych Standardami bezpośrednio od małoletnich, personelu i innych osób oraz nadawanie sprawom dalszego biegu;
18) **Osoba Zaufania** - każda osoba pełnoletnia z personelu JSO, której małoletni zgłosił osobiście naruszenie własnych dóbr;
19) **Dane osobowe małoletniego** – wszelkie informacje umożliwiające identyfikację małoletniego.

Rozdział 2.
Rozpoznawanie i reagowanie na czynniki ryzyka i symptomy krzywdzenia małoletnich

§ 4
Obowiązek zapoznania się z czynnikami ryzyka i symptomami krzywdzenia małoletnich

1. Pracownicy JSO mają wiedzę i w trakcie swojej pracy zwracają uwagę na czynniki mogące zagrażać małoletnim oraz na symptomy, które mogą wskazywać na możliwość krzywdzenia ich.
2. Za czynniki ryzyka rozumie się takie wskaźniki, które mogą zwiększać ryzyko krzywdzenia małoletniego opisane w załączniku nr 1 do niniejszej Standardów.
3. Za symptomy krzywdzenia rozumie się takie wskaźniki, które mogą wskazywać na krzywdzenie małoletniego określone w załączniku nr 2 do niniejszej Standardów.

§ 5
Rozpoznawanie czynników ryzyka i symptomów krzywdzenia małoletnich

1. Zrozumienie czynników ryzyka oraz symptomów krzywdzenia małoletnich i umiejętne ich rozpoznawanie pomagają w:
1) zidentyfikowaniu małoletnich bardziej narażonych na krzywdzenie,
2) planowaniu działań profilaktycznych (zapobiegawczych) skierowanych do rodzin i samych małoletnich,
3) przerwaniu krzywdzenia małoletnich.
2. **Incydent naruszenia dobra małoletniego**: sytuacja jednorazowa, w której dochodzi do naruszenia dobra małoletniego lub zdarzenie zagrażające dobru małoletniego.
3. **Znaczenie symptomów i czynników ryzyka:**
1) Rozpoznanie pojedynczych czynników ryzyka oraz symptomów krzywdzenia wymagają reakcji,

2) Rozpoznanie ich nie oznacza jednoznacznego krzywdzenia małoletniego, nie powinno prowadzić również do automatycznego sformułowania podejrzenia krzywdzenia.
3) Gdy liczba tych czynników i symptomów rośnie lub jeden czynnik lub symptom się nasilają, konieczne jest dokładne obserwowanie małoletniego i/lub rodziny w celu możliwie niezwłocznego podjęcia decyzji o sformułowaniu podejrzenia krzywdzenia.

4. **Znaczenie incydentów naruszenia dobra małoletniego:**

1) rozpoznane pojedyncze incydenty naruszenia bezpieczeństwa małoletniego, szczególnie jeśli ma miejsce na terenie JSO, wymagają natychmiastowej reakcji;
2) incydenty, jeżeli niosą dalsze skutki dla dobra małoletniego mogą być rozpoznane jako symptom krzywdzenia, szczególnie gdy nie uda się zabezpieczyć dobra małoletniego i innych małoletnich lub im zapobiec.

§ 6

Postępowanie profilaktyczne

1. Reakcja na incydent naruszenia bezpieczeństwa małoletniego:

1) Każdy nauczyciel przy wsparciu personelu podejmuje niezwłoczne działania mające na celu doraźne zabezpieczenie dobra i bezpieczeństwa małoletniego i innych małoletnich w toku bieżącej pracy opiekuńczej, wychowawczej i dydaktycznej.
2) **Jeżeli incydent ma dalsze konsekwencje lub skutki, szczególnie gdy nie uda się zabezpieczyć dobra małoletniego i innych małoletnich w wyniku reakcji, nauczyciel przy wsparciu personelu** podejmuje dalsze działania, o których mówi się w punkcie 2. traktując ten incydent jako symptom krzywdzenia.

2. **Reakcja na rozpoznany czynnik ryzyka, symptom:** Jeżeli nauczyciel lub osoba z personelu rozpoznaje, czynniki ryzyka, symptomy krzywdzenia małoletniego, powinien natychmiast zareagować realizując poniższe kroki lub postępując zgodnie z odpowiednią do sytuacji procedurą interwencji określoną w dalszej części Standardów:

1) **Działania doraźne:** Każdy nauczyciel przy wsparciu personelu podejmuje niezwłoczne działania mające na celu zabezpieczenie dobra i bezpieczeństwa małoletniego i innych małoletnich w toku bieżącej pracy opiekuńczej, wychowawczej i dydaktycznej oraz wyjaśnienie okoliczności zajścia.
2) **Informowanie dyrektora:** Jeśli czynniki ryzyka oraz symptomy są zauważane przez nauczyciela, przez personel lub inną osobę dorosłą, informuje się o tym pisemnie dyrektora lub **osobę godną zaufania**, którzy podejmuje dalsze działania.
3) **Monitorowanie sytuacji:** Pracownicy regularnie sprawdzają sytuację i dobrostan małoletnich, u których widoczne są czynniki ryzyka lub symptomy krzywdzenia.
4) **Rozmowa profilaktyczna z rodzicami:** Jeśli pracownicy JSO zidentyfikują czynniki ryzyka i symptomy krzywdzenia, rozmawiają o tym z rodzicami, przekazując informacje o dostępnym wsparciu, takim jak pomoc psychologiczna czy materialna, i motywują do szukania pomocy, jeżeli zachodzi taka potrzeba.
5) **Sformułowanie podejrzenia krzywdzenia**: w przypadku ponownego występowania incydentów naruszenia bezpieczeństwa małoletniego lub w sytuacji, gdy liczba czynników ryzyka i symptomów rośnie, możliwie niezwłocznie formułuje się podejrzenie krzywdzenia małoletniego zgodnie z procedurami omówionymi w dalszej części Standardów.

Rozdział 3.
Zasady bezpiecznych relacji w JSO

§ 7

1. **Zasada Działania dla Dobra Małoletniego:** nadrzędną zasadą, którą wszyscy pracownicy muszą przestrzegać, jest podejmowanie działań z myślą o dobru małoletniego i w jego najlepszym interesie.

2. **Profesjonalna Relacja z Małoletnim:** Personel zobowiązany jest utrzymywać profesjonalne relacje z małoletnimi mieszczące się w granicach jego powierzonych zadań i pełnionej roli.

3. **Adekwatna Reakcja i Działanie:** Każda reakcja, komunikat lub działanie pracownika wobec małoletniego powinny być dostosowane do konkretnej sytuacji, bezpieczne, uzasadnione i sprawiedliwe również wobec innych małoletnich. W sytuacjach budzących wątpliwości co do przyjętego sposobu postępowania należy sporządzić notatkę służbową.

4. **Szacunek i Uwzględnianie Potrzeb Małoletnich:** Pracownicy traktują małoletnich z szacunkiem, biorąc pod uwagę ich godność i rozpoznając ich potrzeby.

§ 8

Sformułowanie zasad bezpiecznych relacji

1. **Zasady Bezpiecznej Relacji Dorosłych z Małoletnimi:** Zasady bezpiecznej relacji personelu z małoletnimi znajdują się w załączniku nr 3 do niniejszej Standardów.

2. **Zasady Bezpiecznej Relacji Między Małoletnimi:** Zasady bezpiecznych relacji między małoletnimi są opisane w załączniku nr 4 do Standardów.

§ 9

Pracownicy i małoletni znają i stosują zasady bezpiecznych relacji opisane w załączniku nr 3 i 4 do niniejszej Standardów.

Rozdział 4.
Zasady bezpiecznej rekrutacji pracowników

§ 10

Rekrutacja Pracowników

Rekrutacja pracowników w JSO jest prowadzona zgodnie z obowiązującymi przepisami, takimi jak Karta Nauczyciela, ustawa o pracownikach samorządowych, Kodeks pracy, a także ustawa o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich.

§ 11

Zapewnienie kwalifikacji pracowników

JSO dba o to, aby wszyscy zatrudnieni, w tym osoby na umowę zlecenie, wolontariusze i praktykanci, mieli odpowiednie kwalifikacje do pracy z małoletnimi, byli dla nich bezpieczni, oraz podzielali wartości JSO wyrażone w naszych Standardach.

§ 12

Prośba o Referencje

1. JSO może poprosić kandydatów o dostarczenie referencji od poprzednich pracodawców.

2. Kandydat ma prawo nie udzielić takich informacji, a to nie powinno skutkować odmową zatrudnienia z tego powodu.

§ 13

Wymagania Przed Zatrudnieniem Nauczyciela

1. Przed zatrudnieniem NAUCZYCIELA pracodawca wymaga oświadczenia o pełnej zdolności do czynności prawnych, braku postępowania karnego w sprawie o umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub przewinienie dyscyplinarne oraz informacji z Krajowego Rejestru Karnego potwierdzającego niekaralność.

2. Nauczyciel nie musi przedstawiać informacji o niekaralności, jeśli jest ponownie zatrudniony w tej samej szkole w ciągu 3 miesięcy od poprzedniego zakończenia stosunku pracy.

3.

§ 14

Zatrudnienie Osób Niebędących Nauczycielami

Przy zatrudnianiu OSÓB NIEBĘDĄCYCH NAUCZYCIELAMI pracodawca wymaga oświadczenia o pełnej zdolności do czynności prawnych, braku postępowania karnego w sprawie o umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub przewinienie dyscyplinarne oraz informacji z Krajowego Rejestru Karnego potwierdzającego niekaralność.

§ 15

Przed Zatrudnieniem Pracownika Na Stanowisku Niepedagogicznym

Przed zatrudnieniem PRACOWNIKA NA STANOWISKU NIEPEDAGOGICZNYM pracodawca wymaga oświadczenia o pełnej zdolności do czynności prawnych, a także dodatkowo, w przypadku stanowisk urzędniczych, informacji o niekaralności i prowadzeniu działalności gospodarczej.

§ 16

Sprawdzenie w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym

Przed zatrudnieniem pracownika lub nawiązaniem z osobą innej formy współpracy skutkującej działaniem na terenie JSO, dyrektor jest zobowiązany sprawdzić tę osobę w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym [także w rejestrze z dostępem ograniczonym i Rejestrze Państwowej Komisji]. Potrzebne są do tego dane takie jak imię, nazwisko, data urodzenia, pesel, nazwisko rodowe, imię ojca i imię matki.

§ 17

Dodatkowe Wymagania Przed Zatrudnieniem/Nawiązaniem Współpracy

1. Przed zatrudnieniem pracownika oraz nawiązaniem współpracy z inną osobą fizyczną lub prawną na terenie JSO pracodawca wymaga:

a) dostarczenia informacji z Krajowego Rejestru Karnego;
b) oświadczenia o państwach zamieszkania innych niż Rzeczpospolita Polska w ciągu ostatnich 20 lat, a także, jeżeli dotyczy, informacji z rejestru karnego z innych państw;
c) obywatele innych państw, a także osoby zamieszkujące w innych krajach niż Rzeczpospolita Polska w ciągu ostatnich 20 lat muszą dostarczyć informację z rejestru karnego danego kraju.

2. Jeżeli prawo państwa, z którego ma być przedłożona informacja o niekaralności nie przewiduje wydawania takiej informacji lub nie prowadzi rejestru karnego, wówczas osoba składa pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia oświadczenie o tym fakcie wraz z oświadczeniem, że nie była prawomocnie skazana w tym państwie za czyny zabronione odpowiadające przestępstwom określonym w rozdziale XIX i XXV Kodeksu karnego (przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu, przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, handlu ludźmi, znęcania się), w art. 189a i art. 207 Kodeksu karnego (handlu ludźmi, znęcania się) oraz w ustawie z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu narkomanii oraz nie wydano wobec niej innego orzeczenia, w którym stwierdzono iż dopuściła się takich czynów zabronionych, oraz że nie ma obowiązku wynikającego z orzeczenia sądu, innego uprawnionego organu lub ustawy, stosowania się do zakazu zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności, związanych z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem, świadczeniem porad psychologicznych, rozwojem duchowym, uprawianiem sportu lub realizacją innych zainteresowań przez małoletnich, lub z opieką nad nimi.

3. W treści oświadczeń składanych pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia składa się oświadczenie składający oświadczenie jest obowiązany do zawarcia w nim klauzuli następującej treści: "Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia". Klauzula ta zastępuje pouczenie organu o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia

Rozdział 5.

Procedury interwencji oraz osoby odpowiedzialne – zasady ogólne

§ 18
Podejrzenie krzywdzenia małoletniego

1. Podejrzewane krzywdzenie małoletnich może przybierać różne formy, mieć skutki o różnym poziomie i obejmować różne sytuacje incydentalne lub powtarzające się w czasie. W Standardach klasyfikujemy podejrzenia krzywdzenia małoletnich jako podejrzenia:

a) przestępstwa przeciwko małoletniemu (na przykład wykorzystanie seksualne, nękanie, znęcanie się, pobicie),
b) Innych form krzywdzenia małoletniego, które nie są przestępstwem, takie jak krzyki, kary fizyczne, poniżanie, dyskryminacja, itp.
c) Zaniedbanie podstawowych potrzeb życiowych małoletniego (na przykład związanych z jedzeniem, higieną czy zdrowiem a także potrzeb emocjonalnych).

2. Zatajenie posiadanych informacji o krzywdzeniu małoletniego lub podejrzeniu krzywdzenia małoletniego jest uznawane za formę krzywdzenia ze strony osoby zatajającej. Za zatajenie rozumie się również brak reakcji na zgłoszenie podjęte bezpośrednio od osoby małoletniej.

§ 19
Podstawowe zasady postępowania

1. W przypadku podejrzenia krzywdzenia małoletniego interweniujemy uwzględniając status osoby sprawczej (w tym: personel, nauczyciel, rodzice, inne osoby dorosłe, inny małoletni) oraz charakter krzywdzenia (jego powtarzalność, czas trwania oraz ciężar skutków).

2. Nieodłącznym elementem podjętej interwencji jest postępowanie profilaktyczne poprzedzające sformułowanie podejrzenia opisane w **§ 6**.

3. W JSO mamy **Osobę Godną Zaufania**, do której małoletni mogą zgłaszać naruszenie własnych dóbr (krzywdy) oraz która zbiera informacje o incydentach naruszenia dobra małoletnich, czynnikach ryzyka i symptomach krzywdzenia.

4. Jeśli rodzice zgłosili krzywdzenie, **wychowawca lub Osoba Godna Zaufania** wzywa ich na spotkanie wyjaśniające i sporządza notatkę z tego spotkania.

5. W JSO każda osoba z personelu jest gotowa być dla małoletniego **Osobą Zaufania**, czyli przyjąć bezpośrednio od małoletniego zgłoszenie w dogodnej dla niego formie.

6. Małoletni zgłaszający podejrzenie krzywdzenia innego małoletniego lub swoje jest obejmowany szczególną ochroną.

§ 20
Postępowanie podstawowe w przypadku podejrzenia krzywdzenia:

1. Osoba z personelu po sformułowaniu podejrzenia krzywdzenia małoletniego tworzy NOTATKĘ SŁUŻBOWĄ i przekazuje informację **Osobie Godnej Zaufania.**

2. Osoba z Personelu, który podejmuje informację bezpośrednio od małoletniego o naruszeniu jego dóbr (krzywdzie) staje się Osobą Zaufania.

3. Osoba Zaufania informuje małoletni, że zajmie się jego zgłoszeniem i upewnia się, że sporządzona i przekazywana dalej **notatka służbowa** zawiera wszystkie informacje uzyskane od małoletniego wraz z kontekstem ich uzyskania oraz dodatkowymi wyjaśnieniami.

4. Osoba Godna Zaufania zakłada **kartę interwencji** (Załącznik nr 5 do Standardów).

§ 21
Plan Pomocy małoletniemu

1. Po wstępnym wyjaśnieniu podejrzenia krzywdzenia **Osoba Godna Zaufania** wzywa rodziców i informuje ich o podejrzeniu krzywdzenia, co stanowi pierwszy krok w tworzeniu **planu pomocy** małoletniemu.

2. Osoba Godna Zaufania tworząc **plan pomocy** współpracuje z osobami zaufania i innymi pracownikami JSO.

3. **Plan pomocy** małoletniemu obejmuje:

a) Działania JSO dla zapewnienia bezpieczeństwa małoletniemu, w tym zgłoszenie podejrzenia krzywdzenia jako pierwszy krok planu.
b) Rozpoznanie potrzeb małoletniego w związku z zaistniałą sytuacją,
c) Formy wsparcia oferowane małoletniemu przez JSO wraz z osobami mającymi je realizować,
d) Propozycje skierowania małoletniego do specjalistycznej pomocy, w tym zewnętrznej.

4. Osoba Godna Zaufania wraz z pracownikami współpracującymi monitoruje realizację planu, informując dyrektora i rodziców.

§ 22
Zespół Interwencyjny

1. W przypadkach bardziej skomplikowanych, dotyczących krzywdzenia małoletniego, dyrektor powołuje **zespół interwencyjny**, który sporządza **Plan Pomocy** małoletniemu opisany w **§ 21**.

2. W skład zespołu wchodzą przynajmniej Osoba Godna Zaufania oraz Osoba Zaufania oraz inni pracownicy wskazani przez dyrektora, zgodnie z zaistniałą potrzebą.

3. Zespół bazuje na informacjach Osoby Godnej Zaufania i innych jego członków, sporządzając plan.

4. Jeśli rodzice zgłosili krzywdzenie, zespół wzywa ich na spotkanie wyjaśniające.

5. Zespół może zaproponować zdiagnozowanie sytuacji w zewnętrznej, bezstronnej instytucji.

§ 23
Brak Potwierdzenia Podejrzenia:

Jeśli podejrzenie zostało wykluczone rodzice są informowani o zaistniałej sytuacji na piśmie.

§ 24
Obowiązek natychmiastowego działania w sytuacji podejrzenia krzywdzenia dotkliwego w skutkach

1. Jeśli małoletni jest zagrożony krzywdzeniem dotkliwym w skutkach, w szczególności przemocą z uszczerbkiem na zdrowiu, wykorzystaniem seksualnym lub zagrożone jest jego życie, niezwłocznie powinno się wezwać odpowiednie służby (np. policję, pogotowie ratunkowe pod numerem alarmowym 112, 997 lub 998).

2. Pracownik, który pierwszy zauważył zagrożenie, niezwłocznie, w tym z pomocą innych osób z personelu dokonuje poinformowania rodziców małoletniego oraz służb i wypełnia KARTĘ INTERWENCJI.

3. Jeśli po wstępnym wyjaśnieniu podejrzewa się popełnienie przestępstwa (również o innym charakterze niż wymienione w ust. 1), dyrektor składa zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa do policji lub prokuratury oraz wszczyna procedury „Niebieskiej Karty".

4. Dokładne informacje wraz z uzasadnieniem wezwania służb oraz zaangażowania instytucji są rejestrowane na **karcie interwencji**.

5. Dalsze postępowanie zależy od kompetentnych instytucji.

§ 25
Dokumentacja i Tajemnica

1. W trakcie i po interwencji Osoba Godna Zaufania lub Zespół Interwencyjny uzupełnia KARTĘ INTERWENCJI (Załącznik nr 5 do Standardów).

2. Wszyscy pracownicy i osoby z informacjami o krzywdzeniu zobowiązani są do zachowania tajemnicy względem osób trzecich (w tym personelu niezaangażowanego w sprawę na każdym jej etapie).

3. Do kart interwencji oraz dokumentów z tym związanych mają dostęp jedynie upoważnione przez dyrektora osoby wymienione enumeratywnie.

Rozdział 6.

Procedura postępowania w przypadku krzywdzenia małoletniego przez pracownika JSO lub inną osobę dorosłą

§ 26
Podejrzenie Krzywdzenia przez osobę z personelu JSO

1. Jeśli pracownik JSO podejrzewa, że małoletni jest krzywdzony (w tym na podstawie zgłoszenia rodziców lub małoletniego), przygotowuje **notatkę służbową**, którą przekazuje **dyrektorowi** za pośrednictwem **Osoby Godnej Zaufania**. Wzór notatki jest w załączniku nr 6 do Standardów.

2. Jeżeli zgłoszenie podejrzenia dotyczy **Osoby Godnej Zaufania** przekazanie informacji, o którym mowa w pkt. 1. kieruje się bezpośrednio do dyrektora.

3. Jeżeli zgłoszenie podejrzenia dotyczy dyrektora przekazanie informacji o którym mowa w pkt. 1. odbywa się w trybie rozpatrywania skarg i wniosków do właściwego organu.

4. Wyjaśnienia w sprawie zgłaszanej prowadzi **Osoba Godna Zaufania** przy wsparciu Osoby Zaufania za wiedzą i zgodą dyrektora lub dyrektor osobiście za wyłączeniem sytuacji opisanej w pkt. 3., gdy jest ono prowadzone przez właściwy organ.

§ 27
Działania w przypadku Krzywdzenia przez osobę z personelu

1. Jeżeli osoba z personelu JSO jest podejrzewana o krzywdzenie małoletniego lub małoletnich, dyrektor podejmuje samodzielnie lub przy wsparciu Osoby Godnej Zaufania, adekwatne do sytuacji kroki:

a) Natychmiast odsuwa osobę z personelu od wykonywania czynności z małoletnimi do czasu wyjaśnienia sprawy.
b) Podejmuje czynności wyjaśniające, w tym przynajmniej rozmawia z małoletnim i innymi z szacunkiem, starając się zrozumieć sytuację.
c) Przeprowadza dyscyplinującą rozmowę z osobą z personelu, przedstawiając możliwe konsekwencje łamania Standardów.
d) Następnie dyrektor ocenia czy konieczne jest podjęcie działań i postępuje adekwatnie z przepisami w zakresie:
- podjęcia działań dyscyplinarnych wobec pracownika wynikających np. z Karty Nauczyciela lub Kodeksu Pracy.
- Zgłoszenia, do policji lub prokuratury, jeżeli podejrzenie nosi znamiona uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa, korzystając z wzoru w załączniku nr 7.

e) Dalsze postępowanie zależy od kompetentnych instytucji i służb.

2. Osoba Godna Zaufania podejmuje, adekwatne do sytuacji kroki:

a) Rozmawia z małoletnim i innymi, szanując ich godność.
b) Tworzy Plan Pomocy Małoletniemu samodzielnie lub wspólnie z innymi pracownikami.
c) Rozmawia z rodzicami, przedstawiając Plan Pomocy małoletniemu.
d) Współpracuje z rodzicami i innymi nauczycielami w realizacji planu.

§ 28
Działania w przypadku Krzywdzenia Ze Strony Osoby Dorosłej Niebędącej Personelem i Rodzicem

1. Dyrektor ocenia czy zasadne jest sformułowanie podejrzenia popełnienia przestępstwa i gdy ma to miejsce zgłasza je do policji lub prokuratury, korzystając z wzoru w załączniku nr 7.
2. Osoba Godna Zaufania podejmuje, adekwatne do sytuacji kroki:

a) Rozmawia z małoletnim i innymi, szanując ich godność.
b) Tworzy Plan Pomocy Małoletniemu samodzielnie lub wspólnie z innymi pracownikami.
c) Rozmawia z rodzicami, przedstawiając Plan Pomocy małoletniemu.
d) Współpracuje z rodzicami i innymi nauczycielami w realizacji planu.

Rozdział 7.

Procedura postępowania w przypadku krzywdzenia małoletniego przez rodzica lub osobę najbliższą

§ 32
Podejrzenie Krzywdzenia przez Rodziców

1. Jeśli pracownik JSO podejrzewa, że małoletni jest krzywdzony przez rodziców, tworzy Notatkę Służbową którą przekazuje dyrektorowi za pośrednictwem Osoby Godnej Zaufania. Wzór notatki jest w załączniku nr 6 do Standardów.
2. Jeśli zgłoszenie krzywdzenia pochodzi od małoletniego, pracownik JSO wysłuchuje go, zapisując notatkę służbową (zał. nr 1) i informując o tym Osobę Godną Zaufania zgodnie z trybem wskazanym w punkcie 1.

§ 33
Działania w przypadku Krzywdzenia ze strony osób najbliższych

1. Jeśli rodzice są podejrzani o krzywdzenie małoletniego, prowadzi się z nimi czynności profilaktyczne opisane w **§ 6.**
2. Po wyczerpaniu czynności opisanych w § 6 lub w sytuacji, gdy o krzywdzenie jest podejrzewana inna niż rodzic osoba spokrewniona lub najbliższa, tj. po sformułowaniu podejrzenia krzywdzenia, dyrektor samodzielnie lub wspólnie z Osobą Godną Zaufania lub z zespołem interwencyjnym podejmuje, następujące i adekwatne do sytuacji działania:

a) Niezwłocznie zabezpiecza dobro małoletniego w ramach posiadanych środków i możliwości od wykonywania czynności z małoletnimi do czasu wyjaśnienia sprawy.
b) Podejmuje się czynności wyjaśniające, w tym przynajmniej rozmawia z małoletnim i innym członkiem rodziny niepodejrzewanym o krzywdzenie małoletniego okazując rozmówcom szacunek i starając się zrozumieć sytuację.
c) Następnie dyrektor po konsultacji z pracownikami zaangażowanymi w sprawę, ocenia konieczność dalszych działań i postępuje samodzielnie lub z pomocą Osoby Godnej Zaufania, adekwatnie z przepisami prawa, przynajmniej jedną z poniższych ścieżek:

- Przeprowadza dyscyplinującą rozmowę z rodzicami, przedstawiając możliwe konsekwencje łamania Standardów odnotowując ich współpracę w rozmowie i podejmowaniu działań naprawczych;
- Zgłasza zaniedbanie lub przemoc ze strony rodziców, które kieruje się do lokalnego ośrodka pomocy społecznej z adnotacją o potrzebie pomocy rodzinie lub poprzez wszczęcie procedury „Niebieskiej Karty".
- Zgłasza wniosek do sądu rodzinnego o wgląd w sytuację rodziny szczególnie w sytuacji zagrożenia dobra małoletniego.
- Zgłasza podejrzenie popełnienia przestępstwa do prokuratury lub na policje, szczególnie dopilnowując tego obowiązku w przypadku przestępstw ściganych z urzędu.

3. Dalsze postępowanie zależy od kompetentnych instytucji i służb.

§ 34

Diagnoza Sytuacji i Plan Pomocy małoletniemu

1. Osoba Godna Zaufania podejmuje, adekwatne do sytuacji kroki:

a) Rozmawia z małoletnim i innymi, szanując ich godność.
b) Tworzy Plan Pomocy Małoletniemu samodzielnie lub wspólnie z innymi pracownikami.
c) Informuje rodziców oraz opiekunów małoletniego nie będących sprawcami krzywdzenia o działaniach podejmowanych.
d) Współpracuje z opiekunami i innymi nauczycielami w realizacji planu.

2. W przypadku jednorazowej przemocy fizycznej lub psychicznej, gdy rodzice nie współpracują, dyrektor składa wniosek do sądu rodzinnego (zał. nr 7).

3. Osoba Godna Zaufania informuje dyrektora o swoich działaniach, monitorując sytuację małoletniego i organizując wsparcie.

Rozdział 8.
Procedura postępowania w przypadku krzywdzenia małoletniego przez rówieśników

§ 35

Krzywdzenie małoletniego przez innych małoletnich w PLACÓWCE

1. Jeśli pracownik podejrzewa, że małoletni jest krzywdzony przez innych małoletnich na terenie JSO, przygotowuje NOTATKĘ SŁUŻBOWĄ i przekazuję informację **wychowawcy**. Wzór notatki jest w załączniku nr 6 do Standardów.

2. Jeśli zgłoszenie pochodzi od małoletniego, pracownik JSO wysłuchuje go bez obecności innych osób małoletnich, sporządzić notatkę służbową (zał. nr 1) i powiadamia **wychowawcę.**

3. Wychowawca informuje **Osobę Godną Zaufania** i w ich obecności przeprowadza rozmowę wyjaśniającą z osobą poszkodowaną i uczniami podejrzanymi.

4. Osoba godna zaufania wraz z wychowawcą opracowuje PLAN POMOCY MAŁOLETNIEMU, oddzielnie dla sprawcy/ów i poszkodowanego.

5. Wychowawca monitoruje sytuację małoletniego we współpracy z osobą godną zaufania i rodzicami/opiekunami.

§ 36

Rozmowy w Sprawie Krzywdzenia w PLACÓWCE

1. W przypadku podejrzenia krzywdzenia małoletniego przez innych małoletnich na terenie JSO (np. na zajęciach), należy przeprowadzić osobno rozmowę wyjaśniającą z małoletnim podejrzanym i jego rodzicami, a także rozmowę z małoletnim krzywdzonym i jego rodzicami. Ustalenia są spisywane na KARCIE INTERWENCJI (zał. nr 5). Oddzielne karty są dla małoletniego krzywdzącego i krzywdzonego.

2. W trakcie rozmów należy upewnić się, że małoletni podejrzewany o krzywdzenie sam nie jest krzywdzony przez inne osoby. W przypadku potwierdzenia, należy zastosować odpowiednie procedury zawarte **w Standardach.**

3. Rozmowa wspólna może odbyć się jako jeden z punktów **Planów pomocy małoletnim** po zaakceptowaniu takiego rozwiązania przez wszystkie zainteresowane strony.

§ 37

Jednorazowa krzywda spowodowana przez małoletniego w JSO

1. W przypadku sytuacji jednorazowej krzywdy, w tym dotkliwej, gdy sprawcą jest osoba poniżej 10 roku życia stosuje się postępowanie wskazane w **§ 6. Traktując ten incydent jako symptom krzywdzenia małoletniego sprawcy.**

§ 38

Plan Pomocy

1. We współpracy z rodzicami małoletniego opracowuje się PLAN Pomocy.

2. W planie pomocy dla małoletniego podejrzanego należy uwzględnić działania nakierowane na zmianę jego niepożądanych i problemowych zachowań.

§ 39
Krzywdzenie poza JSO.

1. Jeśli małoletni krzywdzący nie uczęszcza do JSO, również gdy krzywda nastąpiła poza terenem JSO, organizuje się rozmowy z małoletnim krzywdzonym, ewentualnymi innymi świadkami i rodzicami małoletniego krzywdzonego informując o dostępnych formach wsparcia.
2. W uzasadnionych przypadkach dyrektor podejmuje dalsze kroki prawne opisane w **Standardach.**

Rozdział 9.
Zasady ochrony wizerunku małoletniego

§ 40
Ochrona Danych Osobowych małoletnich w Placówce

1. JSO dba o to, aby chronić dane osobowe małoletni zgodnie z prawem. W kwestiach związanych z wizerunkiem małoletni, JSO postępuje odpowiedzialnie i ostrożnie, dbając o to, jak są utrwalane, przetwarzane, używane i publikowane zdjęcia małoletni.
2. Szanując prawo małoletniego do prywatności i ochrony swoich rzeczy osobistych, JSO gwarantuje ochronę wizerunku każdego małoletniego.
3. Zasady dotyczące ochrony wizerunku małoletniego w Placówce są szczegółowo opisane w Załączniku nr 9 do niniejszej Standardów.

Rozdział 10.
Zasady dostępu małoletnich do Internetu oraz ochrony przed szkodliwymi treściami

§ 41
Bezpieczeństwo małoletnich w Internecie

1. JSO zapewnia bezpieczne korzystanie z Internetu podczas zajęć, w trakcie których nauczyciel lub inny upoważniony pracownik korzysta z urządzenia z dostępem do Internetu i prezentuje małoletnim treści odpowiednie do ich wieku, potrzeb i możliwości rozwojowych.
2. JSO podejmuje działania mające na celu ochronę małoletnich przed treściami, które mogą być szkodliwe dla ich prawidłowego rozwoju.
3. Nauczyciel odpowiada za dobór prezentowanych treści oraz nadzoruje korzystanie z Internetu podczas zajęć.

§ 42
Dostęp małoletnich do Internetu w Placówce

1. Małoletni nie mają samodzielnego dostępu do Internetu ani do komputerów i innych urządzeń umożliwiających korzystanie z Internetu.
2. Podczas zajęć nauczyciel może korzystać z komputera lub innego urządzenia z dostępem do Internetu i prezentować małoletnim treści odpowiednie do ich wieku, potrzeb i możliwości rozwojowych.
3. Korzystanie z Internetu przez małoletnich odbywa się wyłącznie pod bezpośrednim nadzorem nauczyciela.

§ 43
Zasady bezpiecznego korzystania z Internetu

1. Nauczyciel korzystający z Internetu podczas zajęć jest zobowiązany do przestrzegania zasad bezpiecznego korzystania z Internetu oraz doboru treści odpowiednich do wieku, potrzeb i możliwości rozwojowych małoletnich.
2. Pracownik JSO czuwa nad bezpieczeństwem małoletnich podczas prezentowania treści z wykorzystaniem Internetu.
3. Małoletni nie korzystają samodzielnie z Internetu ani z urządzeń komputerowych na terenie JSO.

§ 44
Bezpieczeństwo Sieci Komputerowej

Dyrektor jest odpowiedzialny za bezpieczeństwo sieci komputerowej w JSO.

§ 45
Dostęp do Materiałów Edukacyjnych

1. JSO zapewnia dostęp do materiałów edukacyjnych dotyczących bezpiecznego korzystania z Internetu, które mogą być prezentowane małoletnim podczas zajęć przez nauczyciela.
2. Materiały edukacyjne są dobierane z uwzględnieniem wieku, potrzeb i możliwości rozwojowych małoletnich.

§ 46
Zabezpieczanie Sieci Internetowej

1. Osoba odpowiedzialna za bezpieczeństwo sieci Internetowej dba o jej zabezpieczenie przed dostępem do niebezpiecznych treści poprzez stosowanie odpowiednich zabezpieczeń i oprogramowania.
2. Stosowane oprogramowanie zabezpieczające jest aktualizowane zgodnie z wymaganiami producenta oraz zasadami bezpieczeństwa obowiązującymi w JSO.
3. Osoba odpowiedzialna za bezpieczeństwo sieci monitoruje prawidłowe funkcjonowanie zabezpieczeń oraz podejmuje działania w przypadku stwierdzenia niebezpiecznych treści lub naruszenia bezpieczeństwa sieci.

§ 47
Reakcja na Niebezpieczne Treści

1. W przypadku ujawnienia lub stwierdzenia przez pracownika JSO niebezpiecznych treści podczas korzystania z Internetu, pracownik niezwłocznie przerywa dostęp do tych treści i informuje Dyrektora.
2. Jeżeli małoletni miał kontakt z niebezpiecznymi treściami lub zgłasza sytuację związaną z bezpieczeństwem w Internecie, Dyrektor lub osoba wyznaczona przeprowadza z małoletnim rozmowę dostosowaną do jego wieku i możliwości rozwojowych, a w razie potrzeby informuje rodziców/opiekunów prawnych.
3. Jeżeli podczas rozmowy lub podejmowanych czynności ujawni się, że małoletni jest krzywdzony, podejmuje się działania zgodnie z procedurami określonymi w Standardach Ochrony Małoletnich.

Rozdział 11.
Monitoring stosowania Standardów

§ 48
Odpowiedzialność za Standardy Ochrony Małoletnich

1. Dyrektor jako organ zarządzający jest odpowiedzialny w szczególności za:
   a) wdrażanie Standardów, w tym określenie sposobu ich realizacji;
   b) nadzór nad wdrażaniem i przestrzeganiem Standardów.
2. **Koordynator ds. Standardów Ochrony Małoletnich, wyznaczony przez Dyrektora:**

a) **koordynuje przygotowanie pracowników do przestrzegania Standardów poprzez organizację i współorganizację szkoleń wewnętrznych**, w których pracownicy uczestniczą i potwierdzają swój udział, w tym szkoleń dla nowych pracowników;

b) odpowiada za przygotowanie sprawozdania z monitoringu obejmującego realizację działań związanych z wdrażaniem i przestrzeganiem Standardów.

3. **Koordynator ds. Standardów Ochrony Małoletnich pełni jednocześnie funkcję Osoby Godnej Zaufania i odpowiada za przyjmowanie zgłoszeń, monitorowanie zgłoszonych spraw oraz podejmowanych w ich ramach działań i reakcji, w tym za prowadzenie Rejestru Zgłoszeń na podstawie Kart Interwencji.**
4. Cała społeczność JSO jest odpowiedzialna za przestrzeganie Standardów oraz może proponować zmiany w ich treści.

§ 49
Konsultacje w ramach monitoringu

1. W ramach monitorowania Standardów Dyrektor oraz **Koordynator ds. Standardów Ochrony Małoletnich, pełniący jednocześnie funkcję Osoby Godnej Zaufania,** konsultują się z pracownikami, rodzicami oraz małoletnimi, z uwzględnieniem ich wieku i możliwości rozwojowych.
2. Opinie rodziców mogą być zbierane w szczególności za pomocą **ankiet, w tym ankiet przekazywanych drogą elektroniczną, oraz podczas spotkań.**
3. Opinie małoletnich zbiera się w sposób dostosowany do ich wieku i możliwości rozwojowych, w szczególności poprzez **rozmowy, pogadanki, zajęcia tematyczne oraz aktywności plastyczne, w tym rysunki.**
4. Zmiany w Standardach wprowadza Dyrektor, po przeprowadzeniu konsultacji odpowiednich do zakresu proponowanych zmian, informując o nich pracowników i rodziców.

Rozdział 12.

Zasady ochrony i bezpiecznego traktowania dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym dzieci z niepełno sprawnościami

§ 50
Zasady ogólne

1. Każde dziecko ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym dziecko z niepełnosprawnością, ma prawo do szacunku, godności, bezpieczeństwa, ochrony przed przemocą oraz równego traktowania.

2. Pracownicy przedszkola zobowiązani są do uwzględniania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych dziecka.
3. Wobec dzieci ze SPE zabrania się w szczególności: wyśmiewania, zawstydzania, poniżania i ośmieszania; stosowania przemocy fizycznej lub psychicznej; krzyczenia na dziecko, z wyjątkiem sytuacji koniecznej do zapewnienia bezpieczeństwa; etykietowania dziecka ze względu na jego trudności lub niepełnosprawność; porównywania dziecka z innymi w sposób obniżający jego poczucie własnej wartości; ignorowania jego komunikatów i potrzeb; celowego izolowania od grupy; zmuszania do wykonywania czynności w sposób nieuwzględniający jego możliwości psychofizycznych.
4. W komunikacji z dzieckiem ze SPE pracownik dostosowuje sposób przekazywania informacji do jego możliwości, w szczególności poprzez stosowanie krótkich, jasnych i zrozumiałych komunikatów, odpowiedniego tempa wypowiedzi oraz – w razie potrzeby – komunikacji wspomagającej lub alternatywnej.
5. W przypadku występowania u dziecka zachowań trudnych pracownik reaguje spokojnie i adekwatnie do sytuacji, uwzględniając przyczyny zachowania oraz indywidualne możliwości dziecka. Podejmowane działania powinny służyć zapewnieniu bezpieczeństwa dziecku i pozostałym dzieciom oraz pomóc dziecku w powrocie do równowagi.
6. Dziecko ze SPE nie może być karane za zachowania wynikające bezpośrednio z jego trudności rozwojowych, komunikacyjnych lub niepełnosprawności. W sytuacjach trudnych należy w pierwszej kolejności rozpoznać potrzeby dziecka i zastosować odpowiednie wsparcie.
7. Pracownicy przedszkola podejmują działania mające na celu włączanie dzieci ze SPE w życie grupy, zabawy i aktywności, z uwzględnieniem ich indywidualnych możliwości.
8. W relacjach rówieśniczych należy przeciwdziałać wykluczaniu, wyśmiewaniu, przezywaniu, izolowaniu oraz innym zachowaniom przemocowym wobec dzieci ze SPE. Należy wspierać dzieci w budowaniu wzajemnego szacunku, akceptacji i współpracy.
9. W przypadku dziecka, które ma trudności w komunikowaniu swoich potrzeb, pracownicy zwracają szczególną uwagę na jego zachowanie, gesty, mimikę oraz inne sposoby komunikowania dyskomfortu, lęku, bólu lub potrzeby pomocy.
10. Kontakt fizyczny z dzieckiem powinien wynikać z jego potrzeb i sytuacji oraz być podejmowany z poszanowaniem jego granic i godności. Niedopuszczalne jest stosowanie kontaktu fizycznego jako formy kary, przymusu lub zastraszania.
11. W przypadku bezpośredniego zagrożenia zdrowia lub życia dziecka lub innych osób dopuszczalne jest podjęcie wyłącznie takiego kontaktu fizycznego, który jest niezbędny i proporcjonalny do odparcia zagrożenia. Nie wolno stosować siły dla wygody, podporządkowania dziecka ani jako kary.
12. Pracownicy są zobowiązani do obserwowania funkcjonowania dzieci ze SPE i reagowania na sygnały mogące wskazywać na krzywdzenie, zaniedbanie, przemoc lub wykluczenie.
13. W przypadku podejrzenia krzywdzenia dziecka ze SPE pracownik postępuje zgodnie z obowiązującą w przedszkolu procedurą interwencji i niezwłocznie przekazuje informację osobie odpowiedzialnej za podejmowanie działań w takich sytuacjach.
14. Współpraca z rodzicami/opiekunami dziecka odbywa się z poszanowaniem ich praw i z uwzględnieniem dobra dziecka. Informacje dotyczące funkcjonowania dziecka przekazywane są w sposób rzeczowy, bez oceniania i stygmatyzowania.
15. Pracownicy przedszkola, w tym nauczyciele i specjaliści, współpracują w celu zapewnienia dziecku ze SPE bezpiecznych i dostosowanych warunków pobytu w przedszkolu.
16. W przypadku występowania zachowań trudnych u dziecka należy podejmować działania profilaktyczne i wspierające, a nie tylko reagować na samo zachowanie. W miarę potrzeb ustala się sposoby postępowania dostosowane do indywidualnych potrzeb dziecka.
17. Dzieci ze SPE mają prawo do korzystania z pomocy i wsparcia bez poczucia stygmatyzacji. Udzielanie pomocy powinno odbywać się z poszanowaniem prywatności, godności i podmiotowości dziecka.

18. Szczegółowe praktyczne wyjaśnienia oraz zasady postępowania pracowników przedszkola w sytuacjach związanych z ochroną i bezpiecznym traktowaniem dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym dzieci z niepełnosprawnościami, określa **Załącznik nr 15 do Standardów Ochrony Małoletnich – „Praktyczne wyjaśnienia i zasady postępowania – wskazówki dla pracowników przedszkola".**

Rozdział 13.
Przepisy końcowe

§ 51
Wprowadzenie Standardów

1. Standardy zaczynają obowiązywać od 15 sierpnia 2024r.
2. Informacja o standardach i ich obowiązywaniu jest upowszechniana w JSO w sposób dostępny dla personelu, małoletnich i ich rodziców, poprzez określone kanały komunikacji:
   - na przykład poprzez wywieszenie na tablicy ogłoszeń dla pracowników,
   - przesłanie tekstu drogą elektroniczną (służbową pocztą e-mail, jeśli chodzi o pracowników),
   - poprzez umieszczenie na stronie internetowej;
   - poprzez umieszczenie na ogólnodostępnej tablicy ogłoszeń w formie skróconej, dostosowanej dla małoletnich.
3. Zasady zawarte w Standardach obowiązują wszystkich pracowników JSO, włącznie z wolontariuszami, stażystami, praktykantami i innymi osobami, które mają kontakt z małoletnimi w JSO, a swoje zrozumienie treści potwierdzają własnoręcznym podpisem.
4. Każdy pracownik jest zobowiązany przeczytać Standard i ich przestrzegać co potwierdzone jest pisemnym oświadczeniem.
5. Każdy członek personelu musi wyrazić w formie pisemnej oświadczenia gotowość do bycia Osobą Zaufania i podjęcia odpowiednich działań w przypadku pobrania zgłoszenia krzywdzenia bezpośrednio od małoletniego.

DYREKTOR
mgr Karolina Zawalska-Walczak

Załączniki do Zarządzenia nr 12/2024 Dyrektora Przedszkola nr 148 „Mali Europejczycy" w Poznaniu w sprawie Standardów Ochrony Małoletnich

Załącznik nr 1- Czynniki ryzyka krzywdzenia małoletniego
Załącznik nr 2 - Symptomy krzywdzenia małoletniego
Załącznik nr 3 - Zasady bezpiecznej relacji personelu z małoletnim
Załącznik nr 4 - Zasady bezpiecznej relacji między małoletnimi
Załącznik nr 5 - Karta interwencji
Załącznik nr 6 - Notatka służbowa
Załącznik nr 7 - Wniosek o wgląd w sytuację małoletniego
Załącznik nr 8 - Zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa
Załącznik nr 9 - Zasady Ochrony wizerunku małoletniego
Załącznik nr 10 - Ankieta monitorująca
Załącznik nr 11 - Oświadczenie pracownika dot. zapoznania się z SOM
Załącznik nr 12 - Rejestr interwencji
Załącznik nr 13 - Tabela okresowej oceny stosowania SOM
Załącznik nr 14 - Ankieta dla rodziców/opiekunów prawnych
Załącznik nr 15 - Praktyczne wyjaśnienia i zasady postępowania – wskazówki dla pracowników przedszkola

Załącznik nr 1

CZYNNIKI RYZYKA KRZYWDZENIA MAŁOLETNIEGO

Za czynniki ryzyka rozumie się takie wskaźniki (sytuacje, wydarzenia, cechy podmiotowe małoletniego, innych osób lub środowiska oraz inne zjawiska), które identyfikuje się jako zwiększające ryzyko krzywdzenia małoletniego.

Choć małoletni nigdy nie jest winny doznawanej krzywdy, uznaje się, że niektóre jego cechy, związane np. ze stanem zdrowia, poziomem rozwoju, funkcjonowaniem czy pozycją w rodzinie, mogą narażać je na doświadczanie krzywdzenia w relacji z innymi (rodziną, rówieśnikami, innymi dorosłymi) lub zwiększać ryzyko doznania takiej krzywdy.

Wiele z czynników ryzyka krzywdzenia związane jest z osobami najbliższymi. Przy identyfikacji ryzyka warto się powstrzymywać od oceny moralnej i przypisywania odpowiedzialności rodzicom. Zdecydowana większość dorosłych, którzy mają pod opieką swoje dzieci jest świadoma problemów i robi co w ich mocy by ochronić dzieci przed ich skutkami.

Czynniki ryzyka występujące w sytuacji małoletniego powinny wskazywać nam, że warto zwrócić na niego szczególną i stałą uwagę. Warto monitorować w sposób stały jego funkcjonowanie pod kątem jego dobrostanu i czy nie jest ono zakłócane przez krzywdzenie.

Wyodrębnić można co najmniej **trzy ważne grupy czynników ryzyka**, które mogą wskazywać na ryzyko pojawienia się krzywdzenia. Lista tych czynników nie jest pełna i nie wyczerpuje czynników ryzyka wszystkimi formami krzywdzenia.

Przy opracowywaniu listy czynników ryzyka krzywdzenia warto korzystać ze źródeł zweryfikowanych - profesjonalnych, pochodzących od zaufanych instytucji i sprawdzonych.

I. CZYNNIKI ZWIĄZANE Z MAŁOLETNIM

Czynniki ryzyka	Opis
• przedwczesny poród, • poród bez pomocy medycznej, • niska waga urodzeniowa, • poród z ciąży bliźniaczej lub mnogiej, • krótkie przerwy pomiędzy kolejnymi porodami	Początek życia małoletniego, okoliczności jego narodzin, takie jak: przedwczesny poród, poród bez pomocy medycznej, niska waga urodzeniowa, narodziny z ciąży mnogiej oraz krótka przerwa pomiędzy kolejnymi porodami, mogą być czynnikami ryzyka krzywdzenia. Wszystkie te sytuacje stanowią ogromne obciążenie psychiczne i fizyczne dla rodziców i wpływają na dalszy rozwój dziecka.
• długotrwały płacz	Nadmierna płaczliwość małoletniego z kolei budzi bezradność, poczucie winy rodzica; stany te mogą zamienić się w złość, bezsilność, a w konsekwencji wywołać agresję wobec małoletniego czy jego odrzucenie.
• wiek małoletniego	Czynnikiem ryzyka krzywdzenia może być także określony wiek małoletniego. W rozwoju małoletniego występują tzw. okresy krytyczne, w których jest większe prawdopodobieństwo pojawienia się pewnych rodzajów krzywdzenia. Najmłodsze małoletni (do 3 r.ż.) są bardziej zależne od opiekunów i spędzają z nimi więcej czasu. Małoletni w tym wieku mają mniejszą zdolność dostosowania się do oczekiwań dorosłych, a także słabiej panują nad emocjami. To sprawia, że ryzyko doznawania przez nie krzywdy fizycznej i psychicznej jest większe. Badania wskazują także, że w okresie od osiągnięcia 8 r.ż. przez cały czas dojrzewania małoletni jest bardziej narażone

	na ryzyko wykorzystywania seksualnego.
• przewlekłe choroby, • niepełnosprawność intelektualna, • niepełnosprawność ruchowa	Okolicznością zwiększającą prawdopodobieństwo krzywdzenia jest niepełnosprawność intelektualna małoletniego, mocno powiązana z ryzykiem wystąpienia krzywdzenia fizycznego oraz wykorzystania seksualnego. Również przewlekłe choroby somatyczne oraz niepełnosprawność ruchowa skutkują dużą, a także trwałą zmianą życia dziecka powodując jego większą zależność od innych. Bez odpowiedniego wsparcia małoletni i jego rodzina są istotnie bardziej narażeni na wystąpienie trudnych sytuacji i frustracji. Mechanizmy te mogą prowadzić do krzywdzenia, mogącego przybrać formę jawnego odrzucenia małoletniego, biernego zaniedbywania lub nawet czynnych form przemocy, związanych z rozładowywaniem frustracji. W sytuacji niepełnosprawności lub choroby małoletniego może dojść również do przemocy psychicznej, która niekiedy wynika ze stawiania małoletniemu wymagań, jakim nie jest ono w stanie sprostać.
• choroby psychiczne	Kolejnym czynnikiem ryzyka są choroby psychiczne małoletniego. Wystąpienie u małoletniego zaburzeń psychicznych wiąże się z wysokim poziomem stresu i lęku w rodzinie. Łatwo wtedy o eskalację trudnych zachowań pozostałych domowników, np. agresji i przemocy – zarówno fizycznej, jak i słownej.

II. CZYNNIKI RODZINNE, (czyli cechy charakteryzujące funkcjonowanie rodziny oraz cechy poszczególnych jej członków).

Czynniki ryzyka	Opis
• Nieobecność rodziców.	Ryzyko wystąpienia krzywdzenia małoletniego wiąże się z jego opuszczeniem przez jedno lub oboje rodziców. Nieobecność rodziców – fizyczna bądź psychiczna – jest czynnikiem ryzyka krzywdzenia małoletnich, bez względu na ich wiek. Czynnik ten zwiększa prawdopodobieństwo zaniedbania fizycznego i emocjonalnego. Konsekwencją tego jest szukanie przez małoletnich bliskości i akceptacji u osób obcych, które także mogą być potencjalnymi sprawcami krzywdzenia.
• Autorytarny styl rodzicielstwa • doświadczanie przez rodzica przemocy w dzieciństwie, • kondycja psychiczna rodziców.	Prawdopodobieństwo wystąpienia przemocy wobec małoletniego związane jest także z tzw. autorytarnym stylem rodzicielstwa, który wynika m.in. z historii życia rodzica, cech jego osobowości oraz kondycji psychicznej. Doświadczenie przez rodzica przemocy w dzieciństwie lub bycie jej świadkiem oraz brak odczuwania bliskości z własnymi rodzicami znacząco zwiększają prawdopodobieństwo powielania podobnych zachowań wobec małoletnich i wejście w rolę sprawcy.

• Uzależnienia, • inne zaburzenia psychiczne rodzica, • konflikty, • kryzysy.	Uzależnienia i inne zaburzenia psychiczne rodzica są przyczyną większego ryzyka doświadczenia przez małoletnich krzywdzenia. Agresji lub innym formom krzywdzenia w rodzinie sprzyjają też konflikty i kryzysy.
• Samotne rodzicielstwo, • obecność niespokrewnionych osób dorosłych w rodzinie.	Do czynników ryzyka krzywdzenia zaliczane jest także samotne rodzicielstwo, będące dla wielu osób sporym wyzwaniem. Ograniczona ilość czasu, który rodzic może poświęcić małoletniemu, jest przyczyną trudności w budowaniu bliskiej relacji z małoletnim. Dodatkowo, niestabilna sytuacja rodzinna: brak wsparcia, obecność niespokrewnionych z małoletnim osób, mogą powodować ryzyko wystąpienia odrzucenia i agresji lub nieprawidłowych relacji.
• Rodzina zastępcza, • rodzina adopcyjna.	Istotnym czynnikiem ryzyka jest obecność małoletniego w nieprzygotowanej wychowawczo i merytorycznie rodzinie zastępczej czy adopcyjnej. Rodzice przyjmujący małoletni pod swoją opiekę bywają niegotowi do tego, aby radzić sobie z bardzo trudnymi emocjami skrzywdzonego wcześniej małoletniego. Odrzucenie, skrajna przemoc, których małoletni mogło doświadczyć, wpływają na jego zachowanie oraz funkcjonowanie całego systemu rodzinnego. Porzucone małoletni postrzegają siebie jako niegodne miłości, mało ważne i zasługujące na karę. Swoim zachowaniem często prowokują do odrzucenia czy ukarania, by utwierdzić się w przekonaniach. Kary reaktywują wcześniejsze traumy małoletniego i dezorganizują jego zachowanie, względem którego rodzice są bezradni.

III. CZYNNIKI ZWIĄZANE ZE ŚRODOWISKIEM SPOŁECZNYM:

Czynniki ryzyka	Opis
• izolacja społeczna.	Do tej grupy zalicza się głównie izolację społeczną, rozumianą jako ubogie kontakty małoletniego i jego rodziny z innymi osobami lub grupami oraz zamknięcie na relacje pozarodzinne. Sytuacja taka może sprzyjać rozwojowi przemocy, a także większej kontroli sprawcy nad swoimi ofiarami oraz ograniczać szanse na jej ujawnienie i udzielenie pomocy.
• ubóstwo w najbliższym otoczeniu rodziny.	Ryzyko wystąpienia krzywdzenia małoletni niosą też: ograniczenie możliwości zaspokajania potrzeb materialnych i zdrowotnych, złe warunki mieszkaniowe czy skrajne ubóstwo. Takim sytuacjom często towarzyszy stres rodziców, którzy muszą zapewnić przetrwanie sobie i małoletniemu.
• przemoc i patologia.	Czynnikami ryzyka krzywdzenia małoletniego są także przemoc i patologia społeczna występujące w najbliższym środowisku zamieszkania.

Załącznik nr 2

SYMPTOMY KRZYWDZENIA MAŁOLETNIEGO

Za symptomy krzywdzenia rozumie się takie wskaźniki (przede wszystkim stany, ale również sytuacje, wydarzenia, cechy podmiotowe małoletniego, innych osób lub środowiska), które identyfikuje się jako możliwe oznaki lub skutki krzywdzenia.

Choć niektóre oznaki lub skutki mogą się wydawać jednoznacznym następstwem krzywdzenia, nie zawsze tak być musi. Pewnym jest, że poważne i silnie wskazujące na krzywdzenie symptomy powinny być niezwłocznie wyjaśniane (przede wszystkim co do kontekstu ich pojawienia się).

Rozważenie możliwości krzywdzenia oznacza, że krzywdzenie stanowi jedno z możliwych wyjaśnień niepokojących. W takiej sytuacji konieczna jest dalsza oceny sytuacji - należy w miarę możliwości wykluczyć inne wyjaśnienia danego symptomu.

Symptomy krzywdzenia małoletnich można podzielić na kilka kategorii, np.:

- „Symptomy fizyczne": ślady na ciele małoletniego, siniaki, otarcia, złamania, odparzenia, ślady duszenia.
- „Symptomy emocjonalne": trudności w rozumieniu i wyrażaniu emocji, nagła i silna ekspresja emocji, negatywny obraz siebie, silny strach, okazywanie agresji.
- „Symptomy poznawcze": spadek wyników w nauce, niewystępujące wcześniej problemy z koncentracją i pamięcią, trudności w rozwiązywaniu problemów.
- „Symptomy behawioralne": problemy z podporządkowaniem się regułom, wycofanie, nieufność, agresywne zachowania.
- „Objawy molestowania seksualnego": ból, zaburzenia układu pokarmowego i moczowego, reakcje psychiczne, wycofanie, poczucie wstydu.

Ważne jest, aby nauczyciele byli wrażliwi na zmiany w zachowaniu uczniów, obserwowali je uważnie i rejestrowali niepokojące ich symptomy mogące świadczyć o krzywdzeniu małoletnich.

Przy opracowywaniu listy symptomów krzywdzenia warto korzystać ze źródeł zweryfikowanych - profesjonalnych, pochodzących od zaufanych instytucji i sprawdzonych.

Załącznik nr 3

ZASADY BEZPIECZNEJ RELACJI PERSONELU Z MAŁOLETNIM

Naczelną zasadą wszystkich czynności podejmowanych przez personel jest działanie dla dobra małoletniego i w jego najlepszym interesie. Personel traktuje małoletniego z szacunkiem oraz uwzględnia jego godność potrzeby. Niedopuszczalne jest stosowanie krzywdzenia wobec małoletnich w jakiejkolwiek formie. Personel realizując te cele działa w ramach obowiązującego prawa, przepisów wewnętrznych instytucji oraz swoich kompetencji. Zasady bezpiecznych relacji personelu z małoletnimi obowiązują wszystkich pracowników, stażystów, wolontariuszy, osoby zewnątrz

Znajomość i zaakceptowanie zasad są potwierdzone podpisaniem oświadczenia.

Relacje personelu z dziećmi

Jesteś zobowiązany/a do utrzymywania profesjonalnej relacji z dziećmi i każdorazowego rozważenia, czy Twoja reakcja, komunikat bądź działanie wobec małoletniego są adekwatne do sytuacji, bezpieczne, uzasadnione i sprawiedliwe wobec innych małoletnich. Działaj w sposób otwarty i przejrzysty dla innych, aby zminimalizować ryzyko błędnej interpretacji Twojego zachowania.

Zachowania POZYTYWNE

1. W komunikacji z małoletnim zachowuj cierpliwości i szacunek.
2. Słuchaj uważnie małoletniego i udzielaj mu odpowiedzi adekwatnych do wieku i sytuacji.
3. W komunikacji z małoletnim staraj się, by Twoja twarz była na poziomie twarzy małoletniego
4. Zapewnij małoletnich, że jeżeli czują się niekomfortowo z jakimś zachowaniem, sytuacją czy słowami mogą o tym powiedzieć Tobie lub wskazanej osobie (zgodnie z wew. Procedurami) i mogą oczekiwać reakcji/pomocy.
5. Doceniaj i szanuj wkład małoletnich w podejmowanie działań i traktuj je równo (bez względu na ich płeć, orientację seksualną, sprawność/niepełnosprawność, status społeczny, etniczny, kulturowy, religijny i światopogląd).
6. Nie faworyzuj, a przynajmniej unikaj faworyzowania.
7. Szanuj prawo małoletniego do prywatności, a jeżeli musisz odstąpić od tej zasady wyjaśnij to (np. aby chronić małoletniego odstępujesz od zasady poufności)
8. Podejmując decyzje dotyczące małoletniego poinformuj go o tym i staraj się brać pod uwagę jego oczekiwania
9. Unikaj zbędnego ryzyka w pracy z małoletnim – sprawdzaj czy sprzęt i otoczenie jest bezpieczne
10. Zawsze bądź przygotowany na wyjaśnienie swoich działań wobec małoletnich
11. Zachowaj szczególną ostrożność wobec małoletnich, którzy doświadczyli nadużycia i krzywdzenia, w tym seksualnego, fizycznego bądź zaniedbania. Takie doświadczenia mogą czasem sprawić, że małoletni będzie dążyć do nawiązania niestosownych bądź nieadekwatnych fizycznych kontaktów z dorosłymi. W takich sytuacjach powinieneś reagować z wyczuciem, jednak stanowczo i pomóc małoletniemu zrozumieć znaczenie osobistych granic.

12. Pamiętaj, że w sytuacjach, które tego wymagają należy podejmować bezpieczny kontakt fizyczny z małoletnim

Istnieją sytuacje, w których fizyczny kontakt z małoletnim jest stosowny i spełnia zasady bezpiecznego kontaktu: jest odpowiedzią na potrzeby małoletniego w danym momencie, uwzględnia wiek małoletniego, etap rozwojowy, płeć, kontekst kulturowy i sytuacyjny. Kieruj się zawsze swoim profesjonalnym osądem, słuchając, obserwując
i odnotowując reakcję małoletniego, pytając je o zgodę na kontakt fizyczny (np. przytulenie) i zachowując świadomość, że nawet przy Twoich dobrych intencjach taki kontakt może być błędnie zinterpretowany przez małoletniego lub osoby trzecie.

Zatem można w zależności o wieku, sytuacji, innych czynników wykonywać czynności pielęgnacyjne, higieniczne, pomagania małoletniemu w ubieraniu i rozbieraniu, jedzeniu, myciu, przewijaniu i w korzystaniu z toalety, powstrzymanie małoletniego od zrobienia sobie lub innym krzywdy. Brak pomocy małoletniemu, który nie może poradzić sobie sam np. z czynnością higieniczną może stanowić naruszenie jego godności.

Kontakt fizyczny z małoletnim nigdy nie może być niejawny bądź ukrywany, wiązać się z jakąkolwiek gratyfikacją ani wynikać z relacji władzy.

Zachowania NEGATYWNE

1. Nie wolno Ci zawstydzać, upokarzać, lekceważyć i obrażać małoletniego.
2. Nie wolno Ci krzyczeć na małoletniego w sytuacji innej niż wynikająca z bezpieczeństwa jego lub innych małoletnich.
3. Nie wolno Ci bić, szturchać, popychać ani w inny sposób naruszać nietykalność fizycznej małoletniego.
4. Nie wolno Ci nawiązywać z małoletnim jakichkolwiek relacji romantycznych, intymnych lub seksualnych (seksualne/nawiązujące do seksu żarty, komentarze, gesty, udostępnianie treści erotycznych lub pornograficznych, bez względu na formę). Wszystkie ryzykowne sytuacje, które obejmują zauroczenie małoletnim przez pracownika lub pracownikiem przez małoletniego, muszą być zgłaszane dyrekcji. Jeśli jesteś ich świadkiem reaguj, ale w taki sposób, by zachować godność osób zainteresowanych.
5. Nie wolno Ci utrwalać wizeruneku małoletniego dla potrzeb prywatnych (filmowanie, nagrywanie głosu, fotografowanie). Dotyczy to także umożliwienia osobom trzecim utrwalenia wizerunków małoletniego, jeśli dyrekcja nie została o tym poinformowana, nie wyraziła na to zgody i nie uzyskała zgód rodziców/przedstawicieli ustawowych. Nie dotyczy to zdjęć dokumentujących dane wydarzenie, gdy wizerunek małoletniego stanowi jedynie szczegół większej całości takiej jak zgromadzenie, impreza itd. [zgodnie z art. 81ust 2 pkt 2 ustawy Prawo autorskie].
6. Nie wolno Ci zapraszać małoletnich do swojego prywatnego domu/mieszkania ani spotykać się z nimi poza godzinami pracy. Jeśli zachodzi konieczność spotkania z małoletnimi poza godzinami pracy, musisz poinformować o tym dyrekcję, a rodzice i małoletni muszą wyrazić zgodę na taki kontakt.
7. Nie wolno Ci kontaktować się z małoletnimi przez prywatne kanały komunikacji i media (prywatny telefon, e-mail, komunikatory, profile w mediach społecznościowych). Jeśli zachodzi taka konieczność, właściwą formą komunikacji z

małoletnimi i ich rodzicami poza godzinami pracy są kanały służbowe (e-mail, dziennik elektroniczny, telefon służbowy).

8. Nie wolno Ci proponować małoletnim alkoholu, wyrobów tytoniowych ani nielegalnych substancji, jak również używać ich w ich obecności.
9. Jeżeli będziesz świadkiem jakiegokolwiek z wyżej opisanych zachowań, sytuacji ze strony innych dorosłych lub małoletnich, zawsze poinformuj o tym dyrektora lub postąp zgodnie z procedurą interwencji opisaną w STANDARDACH.
10. Jeżeli utrzymujesz relacje towarzyskie lub rodzinne z rodzicami małoletniego (jeśli małoletni i rodzice są osobami bliskimi wobec pracownika) zachowuj poufność wszystkich informacji dotyczących innych małoletni, ich rodziców oraz opiekunów.
11. Nie wolno Ci przyjmować pieniędzy ani prezentów od małoletnich, ani ich rodziców. Nie dotyczy to okazjonalnych podarków związanych ze świętami w roku szkolnym, np. kwiatów, prezentów składkowych czy drobnych upominków przyjętych tradycyjnie przy tego typu okolicznościach.
12. Nie wolno Ci wchodzić w relacje jakiejkolwiek zależności wobec małoletniego lub jego rodziców. Nie wolno Ci zachowywać się w sposób mogący sugerować innym istnienie takiej zależności i prowadzący do oskarżeń o nierówne traktowanie bądź czerpanie korzyści majątkowych i innych.
13. Nie podejmuj innego niż niezbędny kontakt fizyczny z małoletnim.

Istnieją jednak sytuacje, w których fizyczny kontakt z małoletnim może być stosowny i spełnia zasady bezpiecznego kontaktu: jest odpowiedzią na potrzeby małoletniego w danym momencie, uwzględnia wiek małoletniego, etap rozwojowy, płeć, kontekst kulturowy i sytuacyjny. Kieruj się zawsze swoim profesjonalnym osądem, słuchając, obserwując i odnotowując reakcję małoletniego, pytając je o zgodę na kontakt fizyczny (np. przytulenie) i zachowując świadomość, że nawet przy Twoich dobrych intencjach taki kontakt może być błędnie zinterpretowany przez małoletniego lub osoby trzecie.

Zatem można w zależności o wieku, sytuacji, innych czynników wykonywać czynności pielęgnacyjne, higieniczne, pomagania małoletniemu w ubieraniu i rozbieraniu, jedzeniu, myciu, przewijaniu i w korzystaniu z toalety, powstrzymanie małoletniego od zrobienia sobie lub innym krzywdy. Brak pomocy małoletniemu, które nie może poradzić sobie samo np. z czynnością higieniczną może stanowić naruszenie jego godności.

Kontakt fizyczny z małoletnim nigdy nie może być niejawny bądź ukrywany, wiązać się z jakąkolwiek gratyfikacją ani wynikać z relacji władzy.

14. Nie wolno Ci ujawniać informacji wrażliwych dotyczących małoletniego wobec osób nieuprawnionych, w tym wobec innych małoletnich. Obejmuje to wizerunek małoletniego, informacje o jego/jej sytuacji rodzinnej, ekonomicznej, medycznej, opiekuńczej i prawnej.
15. Nie wolno Ci zachowywać się w obecności małoletnich w sposób niestosowny. Obejmuje to używanie wulgarnych słów, gestów i żartów, czynienie obraźliwych uwag, nawiązywanie w wypowiedziach do aktywności bądź atrakcyjności seksualnej oraz wykorzystywanie wobec małoletniego relacji władzy lub przewagi fizycznej (zastraszanie, przymuszanie, groźby).
16. Nigdy nie dotykaj małoletniego w sposób, który może być uznany za nieprzyzwoity lub niestosowny.
17. Nie wolno Ci angażować się w takie aktywności jak łaskotanie, udawane walki z małoletnimi czy brutalne zabawy fizyczne.
18. Podczas wyjazdów i wycieczek niedopuszczalne jest spanie z małoletnim w jednym łóżku lub w jednym pokoju.
19. Jeżeli będziesz świadkiem jakiegokolwiek z wyżej opisanych zachowań, sytuacji ze strony innych dorosłych lub małoletnich, zawsze poinformuj o tym dyrektora lub

postąp zgodnie z procedurą interwencji opisaną w Standardach (PROCEDURACH WEWNĘTRZNYCH).

BEZPIECZEŃSTWO ONLINE

1. Bądź świadom cyfrowych zagrożeń i ryzyka wynikającego z rejestrowania Twojej prywatnej aktywności w sieci przez aplikacje i algorytmy, ale także Twoich własnych działań w Internecie. Dotyczy to lajkowania określonych stron, korzystania z aplikacji randkowych, na których możesz spotkać uczniów/uczennice, obserwowania określonych osób/stron w mediach społecznościowych i ustawień prywatności kont, z których korzystasz. Jeśli Twój profil jest publicznie dostępny, małoletni i ich rodzice/opiekunowie będą mieć wgląd w Twoją cyfrową aktywność.

Załącznik nr 4

ZASADY BEZPIECZNEJ RELACJI POMIĘDZY MAŁOLETNIMI

Podstawowe zasady.

W naszej JSO nie ma zgody na przemoc!
Ani fizyczną, ani seksualną, ani psychiczną, ani słowną ani cyberprzemoc!
Każdy z nas rozumie, że różnimy się od siebie.

Zachowania POZYTYWNE

1. W komunikacji z kolegami/koleżankami zachowuj szacunek, nie przerywaj innym, gdy się wypowiadają.
2. Słuchaj innych, gdy mówią.
3. Pamiętaj, że każdy ma prawo do wyrażania swojego zdania, myśli i przekonań, jeśli nie naruszają one dobra osobistego innych osób.
4. Pamiętaj, że żarty, które nie bawią drugiej osoby albo sprawiają jej przykrość, nie są żartami i taką zabawę słowną natychmiast przerywaj.
5. Stosuj słowo „STOP", jeśli dana forma interakcji Ci nie odpowiada.
6. Jeśli pojawi się między Tobą a kolegą/koleżanką, spróbuj go rozwiązać stosując komunikat JA - przykład 5 kroków:
   a) Wycisz się, uspokój, zatrzymaj niepotrzebną kłótnię, zanim stracisz nad sobą kontrolę, a konflikt się tylko pogorszy.
   b) Powiedz co według Ciebie jest problemem, co jest przyczyną nieporozumienia, czego oczekujesz. (komunikaty JA)
   c) Słuchaj co mówi druga osoba, jakie są jej odczucia, czego ona oczekuje i podsumuj, to co usłyszałeś/usłyszałaś.
   d) Upewnij się, że Twój rozmówca powiedział wszystko odnośnie swoich odczuć.
   e) Wymyślcie rozwiązanie, które będzie satysfakcjonujące dla Was obojga.
7. Jeśli nie uda się Nam rozwiązać konfliktu, pamiętamy, że zawsze możemy zwrócić się o pomoc do wychowawcy.
8. Szanuj przestrzeń intymną swoich kolegów i koleżanek.
9. Jeśli chcesz pożyczyć jakąś rzecz od kolegi/koleżanki, zapytaj.
10. Szanuj prawo innych do prywatności, nie przeglądaj rzeczy, telefonu, tabletu, komputera innych osób i ich zawartości.
11. Unikaj wchodzenia w sytuacje, które mogą mieć dla Ciebie i innych negatywne konsekwencje.

Zachowania NEGATYWNE

1. Nie wolno Ci krzyczeć na koleżanki, kolegów, lekceważyć, obrażać, wyśmiewać, wykluczać z grupy
2. Nie wolno Ci używać języka nienawiści, wulgaryzmów ani tzw. hejtu
3. Nie wolno Ci bić, szturchać, popychać ani w inny sposób naruszać nietykalność fizyczną koleżanki/kolegi ani używać jakiejkolwiek przemocy fizycznej

4. Nie wolno Ci wyrażać negatywnych, prześmiewczych komentarzy na temat zachowania, pracy, wyglądu kolegów/koleżanek.
5. Nie wolno Ci pożyczać rzeczy innych bez ich zgody.
6. Nie wolno Ci zabierać, ukrywać rzeczy innych osób.
7. Jeżeli będziesz świadkiem jakiegokolwiek z wyżej opisanych zachowań, sytuacji ze strony innych dorosłych lub małoletni, zawsze poinformuj o tym wychowawcę lub postąp zgodnie z procedurą interwencji opisaną w POLITYCE.

Załącznik nr 5

KARTA INTERWENCJI

Imię i nazwisko małoletniego:		
Przyczyna interwencji: (forma krzywdzenia)		
Osoba/y zawiadamiająca o podejrzeniu krzywdzenia:		
Opis działań profilaktycznych i wyjaśniających podjętych przez:	**Data:**	**Działanie:**
Spotkania z rodzicami małoletniego:	**Data:**	**Opis spotkania:**
Forma podjętej interwencji wewnętrznej:	a. Rozmowa dyscyplinująca. b. Inny rodzaj interwencji. Jaki?	
Forma podjętej interwencji zewnętrznej: (zakreślić właściwe)	1. Procedura „Niebieskiej Karty" lub inne zgłoszenie do Ośrodka Pomocy Rodzinie. 2. Wniosek o wgląd w sytuację małoletniego/ rodziny. 3. Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. 4. Zawiadomienie o podejrzeniu demoralizacji do sądu rodzinnego. 5. Inny rodzaj interwencji. Jaki?	
Dane dotyczące interwencji: (nazwa organu, do którego zgłoszono interwencję) **Data interwencji:**	**Data:**	**Nazwa organu, do którego zgłoszono interwencję:**
Wyniki interwencji: działania organów wymiaru sprawiedliwości, jeśli jednostka uzyskała informacje o wynikach/ działania placówki/działania rodziców	**Data:**	**Działanie:**

VERTE

Notatki i dodatkowe wyjaśnienia:	.....

Załącznik nr 6

NOTATKA SŁUŻBOWA

(pieczątka szkoły/placówki)

.....
Miejscowość, data

NOTATKA SŁUŻBOWA

Nauczyciel, funkcja .....

Data zdarzenia: .....

Osoby uczestniczące w zdarzeniu:

.....

.....

.....

Krótki opis sytuacji (zdarzenia):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wnioski, ustalenia:

.....

.....

.....

Działania, kroki podjęte przez nauczyciela:

.....

.....

.....

.....
(data i podpis)

Załącznik nr 7

WNIOSEK O WGLĄD W SYTUACJĘ MAŁOLETNIEGO

Miejscowość, data .....

Sąd Rejonowy
w .....
Wydział Rodzinny i Nieletnich

Wnioskodawca:
Imię, nazwisko .....
(Dyrektor)

Uczestnicy postępowania:

Imię i nazwisko małoletniego:.....

Data i miejsce urodzenia małoletniego: .....

Pesel: | | | | | | | | | | |

Adres: .....
(kod pocztowy, miejscowość, ulica, numer domu/mieszkania)

Rodzice małoletniej/ego:

Imię i nazwisko matki:.....

Adres: .....
(kod pocztowy, miejscowość, ulica, numer domu/mieszkania)

Inne dane kontaktowe – numer telefonu, adres mailowy:

.....

Imię i nazwisko ojca:.....

Adres: .....
(kod pocztowy, miejscowość, ulica, numer domu/mieszkania)

Inne dane kontaktowe – numer telefonu, adres mailowy:

.....

Wniosek o wgląd w sytuację małoletniego

Działając jako dyrektor _____ na podstawie art. 572 kodeksu postępowania cywilnego oraz przyjętych w placówce Standardów Ochrony Małoletnich wnoszę o wgląd w sytuacje *małoletniej* .....i wydanie odpowiednich zarządzeń opiekuńczych.

Uzasadnienie

(opis stanu faktycznego, zaobserwowane przez pracowników symptomy krzywdzenia małoletniego, dodatkowe czynniki ryzyka krzywdzenia małoletniego występujące w danej sytuacji), np.

Do kl. III uczęszcza małoletnia .....
(imię, nazwisko).

Małoletnia jest wyraźnie zaniedbana higienicznie, przychodzi do szkoły w brudnych ubraniach, jest ubrana nieadekwatnie do pór roku. W trakcie lekcji często mówi, że jest głodna, bo mama nie zdążyła przygotować obiadu.

Anna powiedziała wychowawcy, że tata nie ma pracy i często jest w domu z kolegami, razem piją alkohol. Anna zaprzecza, aby tata czy mama stosowali przemoc fizyczną.

(opis podjętych przez placówkę działań zgodnie z Polityką Ochrony Małoletnich, opinie przygotowane przez psychologa szkolnego/wychowawcę/pedagoga)

Mając powyższe fakty na uwadze można przypuszczać, że dobro *małoletniej Anny jest zagrożone, a rodzice nie wykonują właściwie władzy rodzicielskiej. Dlatego zasadnym jest wgląd w sytuacje rodzinną małoletniej i ewentualne wsparcie rodziców.*

Szkoła podjęła w niniejszej sprawie następujące działania :.....

Szkoła jako jednostka znająca już sytuację małoletniej rekomenduje następujące działania .....

Komentarz
Specjaliści z JSO, którzy znają sytuację małoletniej i podejmowali już pewne działania w danej sprawie mogą zarekomendować sądowi pewne rozwiązania, którymi oczywiście sąd nie jest związany. Warto wskazać jakie działania szkoła już podejmowała [rozmowy z psychologiem, mediacje, rozmowy z różnymi członkami rodziny itd.], aby Sad nie powielał już wykonanych działań. Nie są to punktu obowiązkowe, jednak mogą usprawnić działania sądu.

Osobą zajmująca się sprawą małoletniej.....
(imię, nazwisko)

Jest psycholog/ pedagog szkolny.....
(imię, nazwisko)

.....
(podpis osoby reprezentującej instytucję)

Załączniki:

1.Odpisy pisma x 2

Komentarz: *Wniosek należy złożyć do Sądu Rodzinnego i Nieletnich właściwego, że względu na miejsce faktycznego zamieszkania małoletniego, nie chodzi o miejsce zameldowania.*

Należy zawsze podać imię, nazwisko małoletniego i adres pobytu. Tylko w takim wypadku Sąd może skutecznie pomóc, m.in. poprzez wysłanie do rodziny kuratora na wywiad.

....., dnia .....

(pieczęć szkoły)

Sąd Rejonowy
w .....
Wydział Rodzinny i Nieletnich
ul. .....
.....

Niniejszym zawiadamiam o zachowaniu ucznia/uczennicy tutejszej szkoły

..... urodzonego dnia.....,
(imię i nazwisko), **(data urodzenia, Pesel)**

Syna/córki .....zamieszkałej .....,
(imię i nazwisko matki), **(adres zamieszkania, dane kontaktowe)**

oraz .....zamieszkałego .....,
(imię i nazwisko ojca), **(adres zamieszkania, dane kontaktowe)**

celem rozważenia, czy niniejsze postępowanie stanowi przejaw demoralizacji lub czyn karalny oraz czy zachodzi potrzeba podjęcia wobec ucznia kroków prawnych przez Sąd.

W dniu ..... uczeń/nnica .....

.....
(podać opis zachowania)

Świadkami tego zachowania były następujące osoby:

1. .....
2. .....
3. .....

Szkoła nie nałożyła na ucznia kary przewidzianej w statucie szkoły/nałożyła na ucznia następującą karę przewidzianą w statucie szkoły*:

.....
(należy wskazać rodzaj).

Ponadto wobec ucznia: zastosowano środek oddziaływania wychowawczego w postaci:

.....
(pouczenia, ostrzeżenia ustnego albo ostrzeżenia na piśmie, przeproszenia pokrzywdzonego, przywrócenia stanu poprzedniego lub wykonania określonych prac porządkowych na rzecz szkoły-należałoby je wymienić)

nie zastosowano środka oddziaływania wychowawczego, ponieważ:

.....

(np. rodzice ucznia nie wyrazili zgody na zastosowanie środków oddziaływania wychowawczego przez dyrektora szkoły; nieletni uczeń nie wyraził zgody na zastosowanie środków oddziaływania wychowawczego przez dyrektora szkoły; dyrektor uznał, że zastosowanie przez niego środka oddziaływania wychowawczego nie będzie wystarczające; w opinii dyrektora szkoły uczeń mógł dopuścić się czynu zabronionego wyczerpującego znamiona przestępstwa ściganego z urzędu/przestępstwa skarbowego)**.

Zastosowane środki nie przyniosły oczekiwanych efektów wychowawczych, ponieważ uczeń

.....

(należy przedstawić postawę/zachowanie ucznia po zastosowaniu kary statutowej lub środka oddziaływania wychowawczego)**.

Postawa rodziców wobec ww. zachowania jest następująca: .....

.....

(podpis dyrektora)

Załączniki:

(dokumenty potwierdzające zachowanie ucznia i podjęte środki)

1. .....
2. .....
3. .....
4. .....

**Niepotrzebne skreślić.*

*** Zgodnie z art. 4 ust. 4 ustawy z 9.06.2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz.U. z 2022 r., poz. 1700), w przypadku gdy nieletni wykazuje przejawy demoralizacji lub dopuścił się czynu karalnego na terenie szkoły lub w związku z realizacją obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki, dyrektor tej szkoły może (natomiast nie ma takiego obowiązku), za zgodą rodziców albo opiekuna nieletniego oraz nieletniego, zastosować, jeżeli jest to wystarczające, środek oddziaływania wychowawczego w postaci pouczenia, ostrzeżenia ustnego albo ostrzeżenia na piśmie, przeproszenia pokrzywdzonego, przywrócenia stanu poprzedniego lub wykonania określonych prac porządkowych na rzecz szkoły. Środka oddziaływania wychowawczego nie stosuje w przypadku, gdy nieletni dopuścił się czynu zabronionego wyczerpującego znamiona przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa skarbowego. Podanie uzasadnienia niezastosowania środków oddziaływania wychowawczego nie jest obowiązkowe, natomiast może pozwolić sądowi ocenić sytuację ucznia, w tym kontekście stosowania środków przez ten sąd.*

**** Należy pominąć, gdy wobec ucznia nie zastosowano kary statutowej ani środka oddziaływania wychowawczego*

Załącznik nr 8.

Zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa

Miejscowość, data .....

Prokuratura Rejonowa
w .....
.....

Dyrektor
Przedszkola nr 148
ul. .....

Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

Składam zawiadomienie podejrzenia popełnienia przestępstwa *molestowania seksualnego małoletniej*.....
(imię i nazwisko)

ur. ..... r. przez .....

Rodzice małoletniej/ego:

Imię i nazwisko matki:.....

Adres: .....
(kod pocztowy, miejscowość, ulica, numer domu/mieszkania)

Inne dane kontaktowe – numer telefonu, adres mailowy:

.....

Imię i nazwisko ojca:.....

Adres: .....
(kod pocztowy, miejscowość, ulica, numer domu/mieszkania)

Inne dane kontaktowe – numer telefonu, adres mailowy:

.....

.....
(imię i nazwisko)

Uzasadnienie

W dniu..... r. psycholog szkolny.....
(imię, nazwisko)

zgłosiła dyrekcji podejrzenie popełnienia przestępstwa wobec małoletniej

.....
(imię, nazwisko)

W trakcie wykonywania przez psychologa szkolnego

.....
(imię, nazwisko)

czynności służbowych - spotkania

1. .....
2. .....
3. .....

z małoletnią.....
(imię i nazwisko),

ujawniła ona niepokojące treści dotyczące relacji z ojcem oraz zachowań o charakterze seksualnym ojca wobec niej.
Ponadto podczas uczestnictwa w zajęciach szkolnych małoletnia prezentuje zachowania o charakterze seksualnym wobec siebie i kolegów [wymienić jakie konkretnie], które mogą wskazywać na prawdopodobieństwo nadużycia seksualnego.
Mając na uwadze powyższe informacje, a także dobro i bezpieczeństwo małoletniej wnoszę o wszczęcie postępowania wyjaśniającego w tej sprawie.

Osobą zajmująca się sprawą małoletniej.....
(imię, nazwisko)

jest psycholog szkolny .....
(imię, nazwisko)

.....
(podpis osoby uprawnionej do reprezentacji instytucji)

Załączniki:
1. Odpisy pisma

Uwagi:
1. *Nie jest konieczne wskazywanie nazwy przestępstwa, które zostało popełnione. Jeżeli jednak mamy informacje dotyczącą tożsamości ewentualnego sprawcy należy ją podać.*
2. *Należy zamieścić w uzasadnieniu krótki, precyzyjny i logiczny opis sytuacji, która miała miejsce. Opis powinien być zgodny z tym, co się wydarzyło (ważne jest, by zaznaczyć np. kiedy i gdzie miało miejsce zdarzenie, kto mógł je widzieć/wiedzieć o nim, kto mógł popełnić przestępstwo, w jaki sposób zostało ujawnione w szkole, kto ma o nim informacje).*
3. *Jeżeli instytucja posiada dowody w postaci dokumentu na temat zdarzenia np.: notatki służbowe pracowników, pielęgniarki, można dołączyć je do zawiadomienia*

Załącznik nr 9

ZASADY OCHRONY WIZERUNKU MAŁOLETNIEGO

1. Zgoda na Utrwalanie Wizerunku:
   - Zanim zrobimy i opublikujemy zdjęcie/nagranie małoletniego, zawsze pytamy o pisemną zgodę rodziców i małoletniego.
   - Wyjaśniamy cel użycia zdjęć/nagrań, zasady przechowywania i potencjalne ryzyko związane z publikacją online.
2. Ograniczenia w Publikacji:
   - Unikamy identyfikujących informacji na zdjęciach/nagraniach, używając tylko imienia małoletniego.
   - Nie ujawniamy informacji wrażliwych o małoletnim i unikamy ujawniania informacji o małoletnim co do zasady.
   - Zdjęcia/nagrania powinny przedstawiać małoletnich w pełni ubranych i w pozytywnych sytuacjach.
   - Zarejestrowane obrazy koncentrują się na czynnościach wykonywanych przez małoletnich i co do zasady przedstawiają grupy małoletnich a nie poszczególne osoby.
3. Rezygnacja z Publikacji:
   - Nie publikujemy zdjęć małoletnich, którzy opuścili przedszkole, chyba że mamy zgodę rodziców.
   - Nie publikujemy zdjęć małoletnich jeśli mamy jakiekolwiek wątpliwości co do tego czy sam małoletni lub jego rodzice mogliby nie chcieć publikacji danej fotografii.
4. Rejestracja Działań Mediów:
   - Wszelkie pytania lub prośby mediów o rejestrowanie wydarzeń zgłaszają się wcześniej, uzyskując zgodę dyrekcji.
   - Przedstawiciele mediów nie mają dostępu do małoletnich bez nadzoru i zawsze noszą identyfikatory.
5. Niewłaściwe Użycie Zdjęć/Nagrań:
   - Wszelkie sytuacje niewłaściwego użycia wizerunków małoletnich są zgłaszane dyrekcji zgodnie z polityką.
6. Rejestracja Wydarzeń przez Osoby Trzecie:
   - Osoby rejestrujące wydarzenia dla prywatnego użytku informują o zamiarze robienia zdjęć innych uczestników i mogą wykorzystywać fotografie jedynie do prywatnego użytku
7. Brak Zgody na Rejestrację:
   - Jeśli rodzice nie wyrazili zgody na rejestrowanie wizerunku małoletniego, szanujemy ich decyzję.
8. Bezpieczeństwo Przechowywania:
   - Materiały z wizerunkiem małoletniego przechowujemy zgodnie z przepisami prawa zabezpieczone w odpowiedni sposób.
   - Zakaz używania prywatnych urządzeń personelu do rejestrowania wizerunku małoletnich

Te zasady mają na celu zapewnić bezpieczeństwo i szanować prywatność małoletnich oraz ich rodzin.

Załącznik nr 10

Ankieta monitorująca

Ankieta
(monitorująca)

Pytania ankietowe	Tak	Nie
Czy znasz standardy ochrony małoletnich przed krzywdzeniem obowiązujące w placówce, w której pracujesz?		
Czy znasz treść dokumentu *Standardy ochrony małoletnich*?		
Czy potrafisz rozpoznawać symptomy krzywdzenia małoletnich?		
Czy wiesz, jak reagować na symptomy krzywdzenia małoletnich?		
Czy zdarzyło Ci się zaobserwować naruszenie zasad zawartych w *Standardach* przez innego pracownika?		
a) Jeśli tak – jakie zasady zostały naruszone? **(odpowiedź opisowa)**		
b) Czy podjąłeś/aś jakieś działania: jeśli tak – jakie, jeśli nie – dlaczego? **(odpowiedź opisowa)**		
Czy masz jakieś uwagi/poprawki/sugestie dotyczące ***Standardów ochrony małoletnich***? **(odpowiedź opisowa)**		

Załącznik nr 11

Imię i nazwisko.....

Stanowisko.....

Oświadczenie

pracownika Przedszkola Nr 148 "Mali Europejczycy"

Ja, niżej podpisany, oświadczam, że zapoznałem się z treścią Standardów Ochrony Małoletnich Przedszkola Nr 148 „Mali Europejczycy" w Poznaniu. Zobowiązuje się do przestrzegania przepisów Standardów Ochrony Małoletnich i kierowania się ich zasadami w okresie zatrudnienia w Przedszkolu Nr 148 "Mali Europejczycy".

Data.....

.....

czytelny podpis pracownika

Załącznik nr 12

REJEST INTERWENCJI
zagrażających dobru dziecka
Przedszkole nr 148 „Mali Europejczycy"

(rejestr prowadzony w rozumieniu art. 22c ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich w wersji obowiązującej od 15 lutego 2024)	
Jednostka oświatowa	
Nazwa:	
Adres:	
Dane kontaktowe:	
Osoba prowadząca rejestr	
Imię i nazwisko:	
Stanowisko:	
Dane kontaktowe:	
Koordynator ds. standardów ochrony małoletnich	
Imię i nazwisko	
Stanowisko:	
Dane kontaktowe:	

Informacja dot. przetwarzania danych osobowych w postępowaniu wyjaśniającym w związku z podejrzeniem krzywdzenia małoletnich

W związku z zapisami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE L 119 z 04.05.2016, z późn. zm.), dalej jako „RODO", informujemy, że:

1. Administrator danych osobowych

Administratorem czyli podmiotem decydującym o celach i sposobach przetwarzania Pani/Pana danych osobowych jest Przedszkole nr 148 "Mali Europejczycy" os. Bolesława Chrobrego 121, 60-681 Poznań
Z administratorem może Pani/Pan skontaktować się poprzez adres e-mail:. p148@poznan.interklasa.pl lub pisemnie na adres korespondencyjny: Przedszkole nr 148 "Mali Europejczycy" os. Bolesława Chrobrego 121, 60-681 Poznań

2. Inspektor Ochrony Danych

Administrator wyznaczył Inspektora Ochrony Danych, Pana Miłosza Czerniejewskiego z którym może się Pani/Pan skontaktować w sprawach ochrony i przetwarzania swoich danych osobowych pod adresem e-mail: **iod_mjo@um.poznan.pl** lub pisemnie na adres naszej siedziby, wskazany w pkt 1.

3. Cele i podstawy prawne przetwarzania

Jako administrator będziemy przetwarzać Pani/Pana dane osobowe w celu prowadzenia postępowania wyjaśniającego związanego z podejrzeniem krzywdzenia małoletnich na podstawie wypełnienia obowiązku prawnego ciążącego na Administratorze. Administrator gromadzi Państwa dane w celu realizacji zadań wynikających z przepisów prawa, a w szczególności: Ustawy z dnia 13 maja 2016 r. Ustawa o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich, co stanowi o zgodnym z prawem przetwarzaniu Pani/Pana danych osobowych w oparciu o przesłanki legalności przetwarzania, o których mowa w art. 6 ust. 1 lit. c i art. 9 ust. 2 lit. g RODO w zw. z rozdziałem 4b ww. ustawy

4. Okres przetwarzania danych

Dane osobowe przetwarzane przez Administratora przechowywane będą przez okres niezbędny do realizacji celu, dla jakiego zostały zebrane oraz zgodnie z terminami archiwizacji. W przypadku postępowania, w którym stwierdzono naruszenie ochrony małoletnich:
– dane są przechowywane do czasu prawomocnego zakończenia postępowania, które jest prowadzone przez uprawnione organy, na podstawie zgłoszenia dokonanego w wyniku przeprowadzonego postępowania;
– jeśli zdarzenie nie wymagało zgłoszenia, do czasu wygaśnięcia ewentualnych roszczeń ze strony osoby, wobec której przeprowadzono postępowanie i podjęto działania, wynikające z efektów postępowania.

5. Odbiorcy danych

Do Pani/Pana danych mogą też mieć dostęp podmioty przetwarzające dane w imieniu administratora, np. podmioty świadczące pomoc prawną, usługi w zakresie archiwizacji i niszczenia dokumentów.
W szczególnych sytuacjach Administrator może przekazać Pani/Pana dane innym instytucjom/podmiotom. Podstawą przekazania danych są przepisy prawa.

6. Prawa osób, których dane dotyczą:

Zgodnie z RODO przysługuje Pani/Panu:
a) prawo dostępu do swoich danych osobowych oraz otrzymania ich kopii, zgodnie z art. 15 RODO;
b) prawo do sprostowania (poprawiania) swoich danych osobowych, zgodne z art.16 RODO;
c) prawo do ograniczenia przetwarzania swoich danych osobowych, zgodnie z art. 18 RODO;
Jeżeli chce Pani/Pan skorzystać z któregokolwiek z tych uprawnień prosimy o kontakt z Inspektorem Ochrony Danych, który został wskazany w pkt 2 lub pisemnie na adres korespondencyjny, wskazany w pkt 1.
Przysługuje Pani/Panu prawo wniesienia skargi do organu nadzorczego na niezgodne z RODO przetwarzanie Pani/Panu danych osobowych. Organem właściwym dla ww. skargi jest: Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych, ul. Stawki 2, 00-193 Warszawa.

7. Informacja o wymogu/dobrowolności podania danych

Podanie przez Panią/Pana danych jest dobrowolne.

8. Zautomatyzowane podejmowanie decyzji

W oparciu o Pani/Pana dane osobowe administrator nie będzie podejmować wobec Pani/Pana zautomatyzowanych decyzji, w tym decyzji będących wynikiem profilowania.

9. Przekazywanie danych osobowych do państwa trzeciego

Administrator nie przewiduje przekazywania Pani/Pana danych osobowych do państwa trzeciego (tj. państwa, które nie należy do Europejskiego Obszaru Gospodarczego obejmującego Unię Europejską, Norwegię, Liechtenstein i Islandię) ani do organizacji międzynarodowych.

10. Źródło i zakres danych

Administrator przetwarza Pani/Pana dane osobowe w ściśle określonym, minimalnym niezbędnym do osiągnięcia celu zakresie, o którym mowa powyżej.

Będziemy przetwarzali dane:

- osoby małoletniej oraz jej rodziców lub opiekunów prawnych – imiona, nazwiska, wiek, , grupa, dane dotyczące stanu zdrowia;
- osoby, której dotyczy zgłoszenie (co do której istnieje podejrzenie dokonania czynu zabronionego) – imiona, nazwiska, funkcja, stanowisko, miejsce pracy, okoliczności i zarzuty;
- osoby podejmującej interwencję w sprawie podejrzenia krzywdzenia lub posiadania informacji o krzywdzeniu małoletniego (sygnalista) – imiona, nazwiska, funkcja, stanowisko, miejsce pracy;
- świadków oraz innych osób, biorących udział w postępowaniu – imiona, nazwiska, funkcja, stanowisko, miejsce pracy).

Administrator pozyskuje dane bezpośrednio od osoby zgłaszającej (dane osoby zgłaszającej oraz pośrednio od osoby zgłaszającej pozyskuje dane małoletniej osoby krzywdzonej, jak również osoby podejrzanej o wyrządzanie krzywdy osobie małoletniej.

Załącznik nr 12

REJEST INTERWENCJI – tabela

Nr karty interwencji	Imię i nazwisko dziecka	Przyczyna interwencji (forma krzywdzenia)	Osoba zawiadamiająca (imię i nazwisko)	Osoba przyjmująca zgłoszenie (imię i nazwisko)	Podjęte działania Data / Działanie	Spotkania z rodzicami Data /opis	Interwencje prawne Forma[1] / Data / Nazwa organu	Wyniki podjętych działań i interwencji

[1] Wstawić odpowiednio: zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, wniosek o wgląd w sytuację dziecka/rodziny, wszczęcie procedury „Niebieskiej Karty", inny rodzaj interwencji. Jaki?

Załącznik nr 13

Tabela okresowej oceny stosowania Standardów Ochrony Małoletnich

Data przeprowadzenia oceny:
Osoba/Zespół dokonujący oceny: Koordynator ds. Standardów Ochrony Małoletnich / Osoba Godna Zaufania: pedagog specjalny -
psycholog -

Obszar kontroli	Pytanie kontrolne/ Kryterium	Stan realizacji (Tak / Nie / Częściowo)	Uwagi / Źródło weryfikacji (np. ankiety, rejestry, dokumentacja)
1. Dokumentacja i dostępność	Czy SOM zostały oficjalnie wprowadzone zarządzeniem dyrektora?		
	Czy przygotowano skróconą wersję dokumentu dla dzieci (język przystępny, grafiki)?		
	Czy dokumenty są opublikowane na stronie WWW i wywieszone/ dostępne w widocznym miejscu?		
	Czy wyznaczono koordynatora ds. standardów ochrony małoletnich?		
2. Weryfikacja personelu	Czy każdy pracownik pedagogiczny, administracyjny, stażysta został sprawdzony w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym przed dopuszczeniem do pracy?		
	Czy od pracowników pobrano wymagane oświadczenia o niekaralności lub zaświadczenia z KRK?		
	Czy pracownicy podpisali oświadczenia o zapoznaniu się z SOM?		
	Czy w okresie objętym oceną zorganizowano szkolenia dla personelu z zakresu ochrony dzieci przed krzywdzeniem?		

	Czy pracownicy potrafią prawidłowo rozpoznać symptomy krzywdzenia małoletnich?		
3. Bezpieczne relacje	Czy wdrożono Kodeks Bezpiecznych Relacji personel-dziecko?		
	Czy wdrożono zasady bezpiecznych relacji między samymi małoletnimi?		
	Czy określono zasady ochrony wizerunku dzieci (zgody na zdjęcia/wideo)?		
	Czy placówka posiada zasady bezpiecznego korzystania z Internetu i komputerów?		
4. Interwencja i zgłoszenia	Czy opracowano jasne instrukcje krok po kroku na wypadek podejrzenia krzywdzenia dziecka?		
	Czy w placówce są dostępne wzory „Karty interwencji" i notatek służbowych?		
	Czy prowadzony jest poufny i zabezpieczony rejestr zgłoszeń interwencyjnych?		
	Czy w placówce wyznaczono osobę odpowiedzialną za przyjmowanie zgłoszeń i uruchamianie procedur?		
5. Ewaluacja	Czy raz na 2 lata (lub częściej) przeprowadzany jest przegląd SOM?		
	Czy zebrano opinie od dzieci i rodziców na temat bezpieczeństwa w placówce?		

Sporządziła:

Załącznik nr 14

ANONIMOWA ANKIETA DLA RODZICÓW / OPIEKUNÓW PRAWNYCH

Ewaluacja Standardów Ochrony Małoletnich w Przedszkolu nr 148 „Mali Europejczycy" w Poznaniu

Szanowni Rodzice,
W trosce o najwyższe bezpieczeństwo Państwa dzieci oraz w celu realizacji obowiązku ustawowego, prosimy o wypełnienie poniższej, anonimowej ankiety. Państwa odpowiedzi pozwolą nam ocenić skuteczność wprowadzonych Standardów Ochrony Małoletnich
i udoskonalić nasze codzienne procedury.

Ankieta składa się z 10 pytań.
Odpowiedzi zbieramy do .....

1. Czy zostali Państwo zapoznani ze Standardami Ochrony Małoletnich obowiązującymi w naszym przedszkolu?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź.

- o Tak, znam treść tego dokumentu.
- o Słyszałem/am o tym dokumencie, ale nie znam jego szczegółów.
- o Nie, nie wiem, czym są Standardy Ochrony Małoletnich.

2. W jaki sposób uzyskali Państwo dostęp do treści Standardów? (Można zaznaczyć kilka odpowiedzi)

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- o Poprzez stronę internetową przedszkola.
- o Z tablicy ogłoszeń w placówce.
- o Podczas zebrania z rodzicami.
- o Poprzez wiadomość e – mail z przedszkola.
- o Nie udostępniono mi tych informacji.
- o Inne: .....

3. Czy wiedzą Państwo, do kogo w przedszkolu należy zgłosić sytuację niepokojącą lub podejrzenie, że dziecku dzieje się krzywda?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź.

- o Tak, dokładnie wiem, do kogo się zwrócić.
- o Mam ogólną wiedzę, ale musiał(a)bym to sprawdzić.
- o Nie wiem.

4. Czy Państwa zdaniem dziecko chętnie i bez lęku uczęszcza do naszego przedszkola?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź.

- o Tak, zawsze chętnie.
- o Zazwyczaj tak.
- o Często stawia opór lub zgłasza obawy przed pójściem do przedszkola.
- o Trudno powiedzieć.

5. Czy Państwa dziecko opowiadało kiedykolwiek o sytuacjach w przedszkolu, które wywołały u niego lęk, smutek lub poczucie krzywdy?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź.

- o Nie, nigdy nie zgłaszało takich sytuacji.
- o Tak, zdarzyło się to sporadycznie (np. rówieśnicze konflikty).
- o Tak, dziecko regularnie zgłasza zachowania, które mnie niepokoją.

5.1 Jeśli zaznaczono "Tak", prosimy krótko opisać charakter sytuacji (opcjonalnie):

.....
.....
.....

6. Jak oceniają Państwo reakcję personelu przedszkola na konflikty lub trudne sytuacje między dziećmi?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź.

- o Bardzo dobrze – personel reaguje szybko, sprawiedliwie i z szacunkiem.
- o Przeciętnie – sytuacje są rozwiązywane, ale komunikacja mogłaby być lepsza.
- o Źle – uważam, że reakcja personelu jest niewłaściwa lub jej brakuje.
- o Nie miałem/am do czynienia z takimi sytuacjami.

7. Czy uważają Państwo, że zachowania pracowników przedszkola wobec dzieci są pełne szacunku, cierpliwości i życzliwości?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź.

- o Tak, w stosunku do wszystkich dzieci.
- o Tak, w stosunku do większości dzieci.
- o Nie, mam zastrzeżenia do zachowania niektórych osób z personelu.
- o Trudno powiedzieć.

8. Czy czują Państwo, że jako rodzice mogą bez obaw zgłaszać dyrekcji lub nauczycielom swoje uwagi dotyczące bezpieczeństwa dzieci?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź.

- o Tak, zawsze spotykam się ze zrozumieniem i otwartością.

- o Raczej tak, choć zależy to od osoby, z którą rozmawiam.
- o Nie, obawiam się negatywnych konsekwencji lub zlekceważenia problemu.

9. Co Państwa zdaniem warto zmienić, poprawić lub wprowadzić w przedszkolu, aby jeszcze lepiej chronić dzieci przed wszelkimi formami krzywdzenia (ze strony dorosłych lub rówieśników)?

.....
.....
.....

10. Jeśli o coś nie zapytaliśmy, a chcecie się tym Państwo z nami podzielić prosimy wpisać odpowiedź poniżej:

.....
.....
.....

Dziękujemy za poświęcony czas i pomoc w budowaniu bezpiecznego przedszkola!

Załącznik nr 15

Praktyczne wyjaśnienia i zasady postępowania – wskazówki dla pracowników przedszkola

Cel rozdziału. Poniższe wyjaśnienia mają pomóc wszystkim pracownikom – także osobom, które nie są specjalistami w zakresie pedagogiki specjalnej – rozumieć, co w praktyce oznaczają zasady ochrony dziecka ze SPE. Trudne zachowanie należy traktować przede wszystkim jako informację o potrzebie dziecka, a jednocześnie zawsze zapewniać bezpieczeństwo dziecku, pozostałym dzieciom i pracownikom.

1. Co oznaczają pojęcia, których należy unikać?

Wyśmiewanie: Komentowanie wyglądu, sposobu mówienia, ruchów, zachowania lub trudności dziecka w sposób żartobliwy, drwiący albo mający wzbudzić śmiech innych. Nie wolno również zachęcać innych dzieci do śmiania się z dziecka.

Zawstydzanie: Doprowadzanie do poczucia wstydu poprzez publiczne wypominanie trudności, błędów, moczenia się, wybuchu emocji, nieporadności lub zachowania dziecka. Korekta powinna być spokojna i – jeśli to możliwe – dyskretna.

Poniżanie i ośmieszanie: Słowa, gesty lub zachowania, które pokazują dziecku, że jest gorsze, głupsze, niegrzeczne albo „inne" w negatywnym znaczeniu.

Etykietowanie: Określanie dziecka przez jego trudność, np. „agresor", „histeryk", „problemowe dziecko", „autystyk", zamiast opisywania konkretnego zachowania i potrzeb. Mówimy: „dziecko uderzyło kolegę i potrzebuje pomocy w wyciszeniu", a nie „on jest agresywny".

Izolowanie: Celowe i karne odsuwanie dziecka od grupy, zabawy lub zajęć, pozbawianie go kontaktu z rówieśnikami. Krótkie odejście z dzieckiem w spokojne miejsce może być dopuszczalną formą wsparcia, jeżeli służy wyciszeniu i bezpieczeństwu, nie jest karą, dziecko pozostaje pod opieką osoby dorosłej i możliwie szybko wraca do aktywności.

Ignorowanie komunikatów i potrzeb: Pomijanie sygnałów, że dziecko jest przestraszone, przeciążone, boli je coś, nie rozumie polecenia, potrzebuje przerwy albo próbuje zakomunikować potrzebę w inny sposób niż mową.

Przymus: Zmuszanie dziecka do wykonania czynności mimo wyraźnego przeciążenia lub braku możliwości jej wykonania. Wymagania należy dostosować do możliwości dziecka. Nie oznacza to rezygnacji z granic – granice stawia się spokojnie, jasno i konsekwentnie.

Krzyk: Podnoszenie głosu w celu przestraszenia lub podporządkowania dziecka jest niedopuszczalne. Głośny, krótki komunikat może być użyty wyłącznie wtedy, gdy jest natychmiast potrzebny do ochrony życia lub zdrowia, np. „STOP – samochód!".

2. Kontakt fizyczny – kiedy można dziecko złapać za rękę?
Zasadą jest poszanowanie granic dziecka. Kontakt fizyczny nie może być karą, sposobem wymuszania posłuszeństwa ani zastraszania. Może jednak być konieczny w sytuacji bezpośredniego zagrożenia, gdy trzeba zapobiec wybiegnięciu dziecka, uderzeniu, upadkowi lub innemu niebezpiecznemu zdarzeniu.

Dziecko ucieka z sali / kieruje się do wyjścia: Najpierw spokojnie wydać krótki komunikat: „STOP", „Zatrzymaj się", „Idziemy razem". Jeżeli dziecko nie reaguje, a dalsze przemieszczanie stwarza zagrożenie, pracownik może użyć minimalnego, bezpiecznego kontaktu fizycznego niezbędnego do zatrzymania dziecka lub odprowadzenia go w bezpieczne miejsce. Nie wolno szarpać, ciągnąć za rękę, ubranie, włosy ani stosować siły większej niż konieczna.

Dziecko biegnie w stronę ulicy, schodów, otwartego wyjścia lub innego zagrożenia: Priorytetem jest natychmiastowe bezpieczeństwo. Można zdecydowanie zatrzymać dziecko i przytrzymać je w sposób bezpieczny do czasu ustania bezpośredniego zagrożenia. Po sytuacji należy pomóc dziecku wrócić do równowagi, a zdarzenie odnotować zgodnie z zasadami obowiązującymi w przedszkolu.

Dziecko odmawia wykonania zadania: Sama odmowa, płacz, złość lub niechęć do pracy nie uzasadniają chwytania dziecka. Należy uprościć polecenie, zaproponować wybór, przerwę lub inną formę wsparcia.

3. Przeciążenie sensoryczne – jak rozpoznać i co robić?
Przeciążenie sensoryczne może wystąpić, gdy ilość lub intensywność bodźców (hałas, światło, dotyk, ruch, tłum, zapachy) przekracza aktualne możliwości dziecka. Dziecko może krzyczeć, płakać, zatykać uszy, uciekać, kłaść się na podłodze, odpychać innych, powtarzać ruchy, przestać odpowiadać na polecenia albo reagować agresywnie. Nie należy zakładać, że jest to celowe „nieposłuszeństwo".

Postępowanie: ograniczyć liczbę bodźców; odsunąć grupę lub dziecko od hałasu; mówić cicho i krótko; nie zadawać wielu pytań; dać czas na reakcję; umożliwić przejście do wcześniej ustalonego spokojnego miejsca; nie zmuszać do kontaktu wzrokowego ani rozmowy; pozwolić na bezpieczne zachowania samoregulacyjne, o ile nie zagrażają dziecku ani innym.

Pomoce sensoryczne: słuchawki wygłuszające, miejsce wyciszenia, poduszka lub materac, pomoce do ściskania : gniotki sensoryczne oraz – jeżeli zostały wcześniej dobrane do potrzeb konkretnego dziecka i opisane w jego ustalonym sposobie wsparcia – koc obciążeniowy lub worek/wałek obciążeniowy. Nie należy stosować obciążenia „na próbę", bez wiedzy o tym, jak dziecko na nie reaguje. Nie wolno przykrywać twarzy ani ograniczać ruchów dziecka, a dziecko korzystające z takiej pomocy musi pozostawać pod odpowiednim nadzorem.

4. Meltdown – co robić?
Gwałtowne przeciążenie i utrata możliwości skutecznego regulowania emocji/zachowania) – meltdown nie jest zwykłym napadem złości ani sytuacją, w której dziecko „robi coś specjalnie". W takim momencie celem nie jest dyscyplinowanie ani przekonywanie dziecka, lecz bezpieczeństwo i obniżenie poziomu pobudzenia.

1. Zabezpiecz otoczenie: odsuń przedmioty, którymi można zrobić krzywdę, i w razie potrzeby odprowadź pozostałe dzieci.
2. Zostań spokojny. Mów mało, cicho i konkretnie: „Jestem obok", „Jesteś bezpieczny", „Możesz odpocząć".
3. Nie prowadź wtedy długiej rozmowy, nie pytaj wielokrotnie „dlaczego?" i nie żądaj przeprosin.
4. Jeżeli dziecko akceptuje wcześniej ustalone pomoce, można zaproponować słuchawki, spokojne miejsce, poduszkę, koc obciążeniowy lub inną ustaloną pomoc sensoryczną.
5. Nie stosuj siły, chyba że jest to niezbędne do bezpośredniego zapobieżenia zagrożeniu. Po ustąpieniu kryzysu daj dziecku czas na odpoczynek.
6. Po wszystkim, gdy dziecko jest spokojne, można krótko omówić sytuację i ustalić, co następnym razem może pomóc.

5. Atak agresji na nauczyciela lub inne dziecko

Jeżeli dziecko uderza, kopie, gryzie, rzuca przedmiotami lub w inny sposób stwarza bezpośrednie zagrożenie, pierwszym zadaniem jest ochrona wszystkich osób.

- Odsuń pozostałe dzieci i poproś o pomoc drugiego pracownika, jeżeli jest dostępny.
- Usuń niebezpieczne przedmioty i zwiększ dystans, jeśli jest to możliwe.
- Używaj krótkich komunikatów: „Stop. Nie pozwolę bić.", „Odsuwamy się."
- Nie krzycz, nie zawstydzaj i nie groź karą.
- Jeżeli zachowanie stwarza bezpośrednie zagrożenie i nie można go zatrzymać inaczej, dopuszczalna jest wyłącznie minimalna interwencja fizyczna konieczna do ochrony przed urazem, zgodnie z przepisami i procedurami obowiązującymi w przedszkolu.
- Po zdarzeniu sprawdź, czy ktoś nie odniósł obrażeń, powiadom osoby odpowiedzialne zgodnie z procedurą i udokumentuj zdarzenie, jeżeli wymagają tego zasady przedszkola.

6. Czego NIE robić podczas kryzysu?

- Nie zawstydzać dziecka przy grupie.
- Nie mówić: „Przestań natychmiast", „Zachowujesz się jak dzidziuś", „Znowu to robisz", „Jesteś niegrzeczny/agresywny".
- Nie zmuszać do przeprosin, rozmowy, patrzenia w oczy ani natychmiastowego powrotu do zadania.
- Nie zostawiać dziecka samego w sali, łazience, magazynku lub innym pomieszczeniu.
- Nie przytrzymywać dziecka dla wygody, podporządkowania lub jako kary.
- Nie stosować koca, worka ani innej pomocy obciążeniowej jako unieruchomienia dziecka.
- Nie pozbawiać dziecka jedzenia, odpoczynku, kontaktu z rodzicem ani udziału w aktywnościach jako kary za zachowanie wynikające z przeciążenia lub trudności.

7. Proste scenariusze – „co zrobić?"

Dziecko ucieka z sali – Nauczyciel zabezpiecza grupę, wydaje krótki komunikat i podąża za dzieckiem. Jeżeli dziecko zmierza do niebezpiecznego miejsca, można użyć minimalnego kontaktu fizycznego, aby je zatrzymać. Po uspokojeniu należy ustalić przyczynę ucieczki i sposób zapobiegania kolejnym sytuacjom.

Dziecko zatyka uszy i krzyczy podczas hałasu – Zmniejszyć hałas, ograniczyć liczbę osób wokół dziecka, zaproponować słuchawki i spokojne miejsce. Nie zmuszać do dalszego udziału w hałaśliwej aktywności.

Dziecko kładzie się na podłodze i płacze – Zapewnić bezpieczeństwo, mówić spokojnie, ograniczyć bodźce i dać czas. Nie ciągnąć dziecka za ręce i nie zmuszać do natychmiastowego wstania, jeśli nie ma zagrożenia.

Dziecko uderza kolegę – Najpierw zabezpieczyć poszkodowane dziecko i grupę, zatrzymać kolejne uderzenia krótkim komunikatem i – jeśli konieczne – minimalnym kontaktem fizycznym. Po wyciszeniu poszukać przyczyny i ustalić dalsze wsparcie.

Dziecko odmawia udziału w zajęciach – Sprawdzić, czy polecenie jest zrozumiałe i czy dziecko nie jest przeciążone. Uprościć zadanie, podzielić je na kroki, zaproponować wybór lub krótką przerwę. Sama odmowa nie jest powodem do użycia siły.

Dziecko potrzebuje odosobnienia – Można zaproponować spokojne miejsce jako formę samoregulacji, ale nie należy używać go jako kary. Dziecko pozostaje pod opieką osoby dorosłej i ma możliwość powrotu do grupy po odzyskaniu równowagi.

8. Ważna zasada dla całego personelu

Dziecko ze SPE ma prawo do granic, bezpieczeństwa i szacunku, ale jednocześnie pracownik ma obowiązek reagować na sytuacje zagrażające zdrowiu lub życiu. W sytuacji kryzysowej obowiązuje zasada: najpierw bezpieczeństwo, następnie obniżenie pobudzenia, a dopiero po odzyskaniu przez dziecko równowagi – rozmowa, omówienie sytuacji i działania profilaktyczne. Szczegółowe sposoby reagowania na konkretne zachowania powinny być, w miarę potrzeb, ustalone indywidualnie dla dziecka i znane wszystkim pracownikom pracującym z dzieckiem.

Niniejszy rozdział nie zastępuje obowiązujących przepisów prawa, procedur interwencji, zasad pierwszej pomocy ani indywidualnych zaleceń specjalistycznych. W przypadku wątpliwości pracownik powinien zwrócić się do dyrektora, pedagoga specjalnego lub psychologa.